

Analys av Region Gotlands stödåtgärder under pandemin

2023-03-24

Rebecca Hagberg, Karin Hovlin, Lisa Ståhl

Innehållsförteckning

1.	En analys av regionens stödåtgärder under pandemin	3
1.1.	BAKGRUND	3
1.2.	EN ANALYS FÖR DJUPARE FÖRSTÅELSE OCH LÄRDOMAR FÖR FRAMTIDEN	3
1.2.1.	Syfte och mål med analysen	4
1.3.	METOD	4
1.4.	DISPOSITION.....	5
2.	Stödpaket för att mildra effekterna av pandemin	6
3.	Regionens stödåtgärder till näringslivet	9
3.1.	NÄRINGSLIVET PÅ GOTLAND	9
3.2.	STÖDÅTGÄRDER TILL NÄRINGSLIVET	9
3.3.	STÖDENS PÅVERKAN PÅ NÄRINGSLIVET	14
3.4.	FRAMGÅNGSFAKTORER OCH UTMANINGAR	15
3.5.	LÄRDOMAR INFÖR FRAMTIDEN.....	17
4.	Regionens stödåtgärder till kultursektorn.....	20
4.1.	KULTURSEKTORN PÅ GOTLAND	20
4.2.	STÖDÅTGÄRDER TILL KULTURSEKTORN.....	20
4.3.	STÖDENS PÅVERKAN PÅ KULTURSEKTORN	23
4.4.	FRAMGÅNGSFAKTORER OCH UTMANINGAR	26
4.5.	LÄRDOMAR INFÖR FRAMTIDEN.....	28
5.	Regionens stödåtgärder till fritidssektorn	32
5.1.	FRITIDSSEKTORN PÅ GOTLAND	32
5.2.	STÖDÅTGÄRDER TILL FRITIDSSEKTORN	32
5.3.	STÖDENS PÅVERKAN PÅ FRITIDSSEKTORN	35
5.4.	FRAMGÅNGSFAKTORER OCH UTMANINGAR	37
5.5.	LÄRDOMAR	39
6.	Jämförande utblick.....	41
6.1.	STÖDINSATSER FÖR NÄRINGSLIVET	41
6.2.	STÖDINSATSER FÖR KULTUR OCH FRITIDSSEKTORN	43
6.3.	FRAMGÅNGSFAKTORER OCH UTMANINGAR	44
7.	Slutsatser och rekommendationer	47
7.1.	ÖVERGRIPANDE SLUTSATSER KRING PANDEMINS EFFEKTER	47
7.2.	SLUTSATSER KRING REGIONENS INTERNA HANTERING	48
7.3.	SLUTSATSER KRING EFFEKTER FÖR STÖDMOTTAGARNA	49
7.4.	REKOMMENDATIONER.....	50

1. En analys av regionens stödåtgärder under pandemin

Denna rapport har beställts av regionstyrelseförvaltningen på Region Gotland. Rapporten innehåller en analys kring hur näringslivet, fritidssektorn och kultursektorn påverkats av pandemin, vilken betydelse regionens stödpaket har haft samt vilka lärdomar som kan dras utifrån regionens hantering gentemot dessa sektorer.

1.1. Bakgrund

När Coronapandemin slog till på allvar i mars 2020 fick det stor inverkan på stora delar av samhället – i näringslivet, civilsamhället och den offentliga sektorn. Restriktioner och åtgärder för att minska smittspridningen förändrade förutsättningarna drastiskt för näringsidkare och offentlig verksamhet att kunna utföra tjänster och aktiviteter. Kundens och medborgares möjligheter och vilja att köpa och nyttja tjänster förändrades likaså. Betydande insatser gjordes på såväl nationell, regional som lokal nivå för att på olika sätt lindra negativa effekter.

För en del verksamheter och en del regioner har pandemin haft en särskilt stor påverkan. Inte minst har sjukvård- och omsorgsrelaterade verksamheter drabbats hårt. Men även verksamheter inom besöksnäringen, såsom restaurang- och kulturverksamheter, och idrotts- och fritidsverksamheter har på många sätt påverkats av både nationella och lokala restriktioner som har aktualiserats under olika perioder under pandemin. Restriktioner som gjort att vissa typer av verksamheter har fått ställa om eller tvingats stänga helt under perioder.

Region Gotland har under pandemin genomfört stödåtgärder i syfte att mildra konsekvenserna av pandemin. Genom att erbjuda olika former av stöd till näringslivs-, kultur- och fritidssektorn har regionen sökt lindra de effekter som bl.a. restriktioner, permitteringar och ett kraftigt minskat utbud fått för dessa sektorer.

1.2. En analys för djupare förståelse och lärdomar för framtiden

För att få en djupare förståelse för hur pandemin har påverkat näringslivet, fritidssektorn och kultursektorn i Region Gotland har Regionstyrelseförvaltningen beslutat att ta fram en analys. Analysen ska bland annat beröra regionens hantering av stödåtgärder, vilken betydelse som de stödpaket som erbjudits har haft, samt vilka lärdomar som kan dras. I uppdraget ingår också att lämna rekommendationer kring hur Region Gotland kan hantera framtida utmaningar och kriser.

Governo AB har anlåtats för att utföra analysen och i föreliggande rapport redovisar vi resultatet av denna analys.

1.2.1. Syfte och mål med analysen

Syftet med uppdraget är att ge Region Gotland en djupare förståelse för regionens insatser under pandemin och hur pandemin har påverkat näringslivet, fritidssektorn och kultursektorn i syfte att dra lärdomar inför framtiden.

Målen är att Region Gotland efter avslutat uppdrag har

- ✦ En samlad bild av vilka insatser som gjordes under pandemin inom dessa sektorer
- ✦ En god bild av hur målgrupperna för stöden upplevde såväl inriktning som process
- ✦ En beskrivning av hur den interna beslutsprocessen fungerade
- ✦ Erfarenheter från hur ett par andra jämförbara regioner/kommuner arbetat
- ✦ De viktigaste lärdomarna från pandemin och hur verksamheten kan utvecklas framåt

1.3. Metod

För att genomföra uppdraget har Governo analyserat regionens arbete med hjälp av dokumentstudier, intervjuer samt enkätundersökning. Vi har genomfört en kartläggning av de stödåtgärder som regionen satte in för de tre sektorerna. Vi har även genomfört en jämförande utblick till två liknande regioner, Region Jämtland Härjedalen samt Region Kalmar.

Governo genomförde inledande intervjuer med ansvariga för de olika stöden inom respektive sektor på regionstyrelseförvaltningen på Region Gotland. Därefter genomfördes intervjuer med både andra medarbetare inom regionen som arbetat med stödåtgärder till näringslivet och kultursektorn. Governo intervjuade även stödmottagare inom alla tre sektorerna; näringslivsorganisationerna i näringslivsberedningen och en näringslivsidkare, kulturutövare och fritidsföreningar inom olika områden. Totalt har 22 intervjuer genomförts med representanter på regionen och alla tre sektorer inom ramen för uppdraget.

Governo tog även fram en enkät i syfte att få en bild av hur stöden uppfattats och vilken påverkan de haft. Enkäten kunde besvaras av både stödmottagare och de som inte mottagit stöd inom alla tre undersökta sektorer. Enkäten till näringslivsidkare och kulturutövare distribuerades via Region Gotlands webbplats och sociala medier, där de som ville kunde besvara enkäten genom att klicka på en länk. Trots påminnelser blev svarsfrekvensen framförallt bland näringslivsidkare väldigt låg och svaren kan inte användas i analysen. Däremot har intervjuer gett oss så gott underlag att en analys av stödåtgärderna och dess påverkan på näringslivssektorn i stort har varit möjlig utan enkätsvar. Även svarsfrekvensen på enkäten till kultursektorn blev låg med endast 77 fullständiga svar. Vi redovisar svaren i vår analys då dessa tillsammans med intervjusvar har gett oss god grund för analys. Enkäten till fritidsföreningar distribuerades via Governo med hjälp av kontaktuppgifter från Regionen. Svarsfrekvensen blev godtagbar för vidare analys och redovisas i denna rapport och i sin helhet i bilaga 1.

1.4. Disposition

Rapporten inleds med detta inledande kapitel. I kapitel 2 redogör vi för de stödpaket som Region Gotland satte in. I kapitel 3, 4 och 5 presenteras en redogörelse och analys av stödpaketen och dess påverkan på näringslivet, kultursektorn och fritidssektorn på Gotland. Vi redogör även för framgångsfaktorer och utmaningar kopplat till arbetssätt samt lärdomar inför framtiden. I kapitel 6 presenteras vår jämförande utblick i Region Jämtland Härjedalen samt Region Kalmar. Kapitel 7 innehåller Governos slutsatser och rekommendationer för Region Gotlands arbete framåt.

2. Stödpaket för att mildra effekterna av pandemin

Region Gotland har under pandemin genomfört sammanlagt sju stödpaket om totalt ca 101 miljoner kronor. I den kartläggning vi gjort av stöden har vi identifierat ett flertal stödåtgärder per sektor. Inom näringslivssektorn har det bland annat rört sig om inrättande av en Företagsjour, där företagare kunde få samtalsstöd och vägledning kring statliga stödåtgärder under pandemin samt medel för utveckling av idéer. Inom kultursektorn har det bland annat rört sig om att regionen utlyste särskilda uppdrag för professionella kulturskapare. Inom fritidssektorn har regionen bland annat fortsatt dela ut aktivitetsstöd och resestöd trots restriktioner som begränsade. En del åtgärder kan ses som mer konkreta pandemiåtgärder, och andra är mer i form av generella utvecklingsåtgärder. Flera stödåtgärder har handlat om att tillfälligt ta bort avgifter och hyra snarare än att tillföra medel. Vissa stödåtgärder har finansierats inom ramen för ordinarie budget och medel till de tre sektorerna näringsliv, kultur och fritid medan en del finansierats med extra medel och investeringar som tillkommit till Region Gotland under pandemin.

I tabellen nedan redogörs en sammanställning av stödpaketen. I tabellen står den totala summan som Region Gotland har avsatt i de olika stödpaketen. Observera att den totala summan avser stöd även till andra sektorer och inte bara näringslivs-, kultur och fritidssektorn. I sista kolumnen beskriver vi den del av paketen som tilldelats näringsliv, kultur och fritid. Vi redogör mer ingående och specifikt för åtgärder inom näringslivs-, kultur- och fritidssektorn inom respektive sektors kapitel (se kapitel 3, 4 och 5).

Tabell 1 Region Gotlands 7 stödpaket och stöd till näringslivs-, kultur- och fritidssektorn

Stödpaket	Datum och ärendenr.	Total summa i kr (ej specifikt för närings-, kultur- och fritidssektorn)	Stöd till näringsliv, kultur och fritid
Första stödpaket	24/3 2020 RS 2020/553 RS 2020/554 RS 2020/560	ca 20 000 000	Näringsliv: *Förlängd kredittid för tillsyn, tillstånd och service * Temporärt verksamhetsbidrag på 2 000 000 (500 000 vardera) till Gotlands förenade besöksnärings, Gotland Convention Bureau, Tillväxt Gotland och Visby Centrum. *Temporär företagsjour Stöd till kultur och fritid: <ul style="list-style-type: none">• Straffavgift för sen avbokning av bokade hallar slopas från 2020-03-11 till och med 2020-06-01.• Uppskov ges till senast 2020-11-30 för redovisning av årsmöteshandlingar inför utbetalt stöd.

			<ul style="list-style-type: none">• Driftsstöd betalas ut skyndsamt oavsett tidsangivelse i bidragsbestämmelser.• Aktivitetsstöd och Resestöd betalas ut skyndsamt och baseras lägst på 2019 års aktiviteter och resor.
Andra och tredje stödpaketet	29/4 2020 (OBS paket 2 och 3 rör samma beslutspunkter) RS 2020/585 RS 2020/702 RS 2020/736 RS 2020/665	ca 6 000 000 + ca 5 000 000 (folkhälsa)	(Stödpaket 2 och 3 som beslutades samtidigt) Näringsliv: 1. Näringslivsberedningen, bestående av Företagarna, Svenskt Näringsliv, LRF, Tillväxt Gotland, Visbycentrum samt Gotlands förenade besöksnäring, får ett gemensamt stöd om 2 miljoner kronor att användas för långsiktiga utvecklingsaktiviteter/idéutveckling i det gotländska näringslivet. 2. Ökade driftsanslag till följd av Corona - Almi Gotland 294 000 3. Luncherbjudande för gymnasieelever med anledning av Covid-19 Fritid: Lokala åtgärder på 1 miljon kronor riktas till fritids- och idrottssektorn. Fritidsstödet kan utgå till föreningar som fått ett inkomstbortfall i sin normala verksamhet på grund av pandemin, till exempel i form av uteblivna intäkter. Kultur: Lokala åtgärder riktas till kultursektorn på 1 miljon kronor. Det handlar bland annat om kontantstöd som kompensation för inkomstbortfall eller bidrag till kompetensutveckling.
Fjärde stödpaketet	22/10 2020 RS 2020/1536	ca 23 000 000	Näringsliv Särskilda medel för idéutveckling i näringslivet till följd av coronakrisen 1 000 000 Satsning för fortsatt utveckling över hela Gotland 1 250 000 Fritid: Stöd till fritidsföreningar 5 205 000 Kultur: Stöd till kulturaktörer 7 140 000 Stöd till medeltidsveckan 1 000 000
Femte stödpaketet	10/3 2021 RS 2021/340 RS 2021/339	ca 11 000 000	Näringsliv: cirka 4 000 000 Fritid: cirka 4 000 000 Kultur cirka 2 500 000

Sjätte stödpaketet	24/11 2021 RS 2021/1463	ca 31 000 000	Näringsliv: 4 200 000 för Extra verksamhetsbidrag från regionstyrelsens näringslivsanslag (Gotlands Filmfond, Gotland Grönt Centrum och Coompanion Gotland) Fritid: 5 800 000 Kultur: 5 800 000
Sjunde stödpaketet	24/3 2022 RS 2022/358	ca 5 300 000	Näringsliv: 2 350 000 Fritid: 1 500 000 Kultur: 1 500 000 + 600 000 till regionala kulturinstitutionerna
Totalt		ca 101 000 kr	

3. Regionens stödåtgärder till näringslivet

Governo har kartlagt de stödåtgärder som Region Gotland satte in till näringslivet till följd av pandemin och genomfört intervjuer med framförallt representanter från regionen samt fem näringslivsorganisationer på Gotland. Vi har även intervjuat en restaurangägare samt initierat en enkätundersökning som vände sig till alla näringsidkare på Gotland. Denna enkät kunde nås via Region Gotlands webbplats och Facebook-sida. Enkäten fick dock väldigt låg svarsfrekvens och svaren har därför inte använts vid analysen. De intervjuer som genomförts med näringslivsorganisationerna har dock fokuserat på hur medlemmarna upplevt stöden och ger därför en god bild av företagens upplevelse av regionens stödåtgärder.

Governos undersökning visar att regionens nära samverkan med näringslivsorganisationerna under pandemin gjorde att regionen satte in stöd till näringslivet som var relevanta och uppskattade. Regionens stödåtgärder hade dessutom stort symbolvärde för näringslivet. Stödåtgärderna och samverkan gjorde att regionen uppfattades som engagerad och villig att både samarbeta och hitta nya arbetssätt för att stötta näringslivet under pandemin. Vi kan konstatera att regionens arbetssätt och stödåtgärder till näringslivet har varit framgångsrika.

3.1. Näringslivet på Gotland

Livsmedelsindustri, besöksnäring, jordbruk samt bygg och handel är sedan lång tid tillbaka viktiga näringar för Gotland. Kulturella och kreativa näringar är även på frammarsk. På senare tid har tjänstesektorn vuxit och inom denna utgör besöksnäringen en viktig del. Ön besöks av närmare 900 000 personer årligen vilket har medfört att många arbetstillfällen och företag vuxit fram. Gotland har en stark tradition kring småföretagande med cirka 9 500 företag verksamma på ön. I jämförelse med övriga landet har Gotland en hög andel företagare bland befolkningen, 16 procent.

På Gotland finns flera lokala näringslivsföreningar, nätverk och utvecklingsbolag som stöttar företag och skapar samverkan mellan olika branscher. Vidare arrangerar även Region Gotland ett tillväxtråd som möts fyra gånger per år. Deltagare består av intresseorganisationer inom näringslivet, myndigheter samt andra berörda organisationer så som LRF Gotland, Företagarna, Svenskt Näringsliv och Gotlands förenade besöksnäring. Rådet möts för att diskutera synpunkter, förslag och prioriteringar för arbetet inom näringslivet. Regionen erbjuder även näringslivsträffar för företag med jämna mellanrum.

3.2. Stödåtgärder till näringslivet

Region Gotland satte in ett flertal stödåtgärder riktade till näringslivssektorn under pandemin, vilka redogörs i tabell 2 nedan.

Tabell 2 Stödåtgärder till näringslivssektorn

År	Månad	Insats	Extra medel, belopp i kr	Mottagare
2020	Mars	Förlängda betalningstider på avgifter inom Vatten- och Avlopp, sophantering, tillstånd och tillsyn inom serveringstillstånd, livsmedelskontroll, miljö- och hälsa samt brandtillsyn	0	Företag och privatpersoner
		Temporärt verksamhetsbidrag för att bl.a. starta upp en företagsjour	2 000 000	Lokala näringslivsorganisationer: Tillväxt Gotland, Gotlands förenade besöksnäring, Visby Centrum och Gotland Convention Bureau.
		Åtgärder som riktar sig till besöksnäringen: - Avgiftsfri markupplåtelse för uteserveringar - Förlängda tider för uteserveringar - Två timmars gratis parkering i Visby centrum under sommaren	0	Besöksnäring och dylik verksamhet
		Digital informationskanal/ webbsändningar	0	Hela näringslivet Gotland
	April	Medel för långsiktiga utvecklingsinsatser i det gotländska näringslivet	2 000 000	Näringslivsberedningen: Företagarna, Svenskt Näringsliv, LRF, Tillväxt Gotland, Visby Centrum samt Gotlands förenade besöksnäring
	Jun-aug	Konsultcheckar/ekonomiskt stöd till företagsrådgivning för företag som fått särskilda ekonomiska svårigheter.	1 000 000	Små- och medelstora företag som hamnat i ekonomiska svårigheter på grund av pandemin. Företag som är verksamma inom fiske eller fiskeförädling samt företag som bedriver primär-produktion av jordbruksprodukter kunde inte söka stöd. Maximalt stödbelopp var 25 000 kronor per företag och

			stöd beviljades inte för företagets normala driftkostnader. För att kunna söka stödet behövde företaget ha haft en minskad omsättning på minst 25% jämfört med samma period föregående år.
Oktober	Temporärt verksamhetsbidrag	1 000 000	Gotlands förenade besöksnärings, Gotland Convention Bureau, Tillväxt Gotland och Visby Centrum.
Oktober	Idékontoret/Idéutveckling näringslivet	1 000 000	Föreningen Tillväxt Gotland
Oktober	Riktade satsningar för utveckling	1 249 999	Gotländska utvecklingsbolag i samverkan (Gubis)
December	Tillfällig hyresrabatt för kommersiella hyresgäster	45 426	Nio bolag som fick stöd(11 ansökningar. Två avslag.) Sökande fick 50% rabatt, varav regionen stod för 25% och staten övriga 25%. Sökande behövde uppvisa intäkts-bortfall med minst 30% för att beviljas stöd.
2021	Avgiftsfri markupplåtelse för uteserveringar	0	
2022	Halva avgiften för markupplåtelse för uteserveringar	0	
Totalt		8 295 425	

3.2.1. Stödåtgärder utvecklades i nära samarbete med näringslivsaktörer

Regionen hade ett mycket nära samarbete med näringslivsaktörer under pandemin. Redan innan pandemin träffade regionen regelbundet näringslivsaktörer genom Näringslivsberedningen, ett forum där näringslivsaktörerna samverkar med det offentliga för dialog om näringslivets och Gotlands utveckling. Bland annat hade Näringslivsberedningen träffats och diskuterat en gemensam plan för åtaganden som ska skapa tillväxt på Gotland, kallad Handslaget. När pandemin bröt ut kunde Näringslivsberedningen snabbt ställa om agendan och regionen träffade aktörerna för att lyssna in näringslivets behov och utforma stödåtgärder som motsvarade dessa

behov. Näringslivsaktörerna var snabba med att ta fram en lista med behov av åtgärder för näringslivet. Denna lista låg till grund för många av de stödåtgärder som regionen satte in. Aktörerna har beskrivit det som att de tillsammans med regionen kavlade upp ärmarna och diskuterade vad som behövde göras när pandemin var ett faktum. Inledningsvis var det oklart vilka nationella stöd som skulle komma och tillsammans diskuterade man vad som kunde göras på regional nivå. Regionen och näringslivsaktörerna jobbade tillsammans under Näringslivsberedningens paraply under pandemin, men sågs oftare än vad de hade planerat för och gjort tidigare, innan pandemin. En representant för en näringslivsorganisation berättar:

"Regionen hade stor lyhörddhet och engagemang, alla förstod att vi satt i samma båt, det har aldrig fungerat så bra tidigare."

3.2.2. En tid av snabba beslut och enkla beslutsvägar internt

Pandemin präglades generellt av en tid där de intervjuade berättar att det gällde att fatta snabba beslut kring åtgärder. Det betydde även att beslutsprocesserna måste vara enkla för att hinna få ut stödåtgärder i tid och regionen kände starkt stöd från ledning och politiker för att kunna fatta nödvändiga beslut. Att regionen är både kommun och region upplevs ha underlättat under denna tid, då ett nära samarbete mellan regionens enhet hållbar tillväxt och andra förvaltningar har krävts. Regionen tog fram förslag på stödåtgärder och ansvarig förvaltning pekades ut och kommenterade vad som krävdes för att gå till politiken med förslaget och få ett beslut. De intervjuade beskriver att över lag skapades en intern samverkan mellan enheten hållbar tillväxt och andra förvaltningar på ett nytt sätt, det rådde ett slags "sense of urgency" som gjorde att alla krokade arm och samarbetade över avdelningsgränser. Beslutsvägarna upplevdes som korta i regionen.

3.2.3. Ett första stödpaket sattes in snabbt

Redan i mars 2020 fattade politikerna beslut om ett första stödpaket för att stötta näringsliv och civilsamhälle i de ekonomiska svårigheter som uppkommit till följd av pandemin. Några av de tidiga insatser som regionen vidtog för att stötta näringslivet infattade bland annat:

- ✦ Förlängda betalningstider på avgifter inom vatten och avlopp, sophantering, tillstånd och tillsyn inom serveringstillstånd, livsmedelskontroll, miljö- och hälsa samt brandtillsyn.
- ✦ Regionen förlängde även tidsfrister i tillstånds- och tillsynsärenden.
- ✦ Avgiftsfri markupplåtelsen för uteserveringar samt möjlighet att öppna uteserveringar tidigare än vanligt.
- ✦ Två timmar gratis parkering i Visby innerstad och i Östercentrum under sommaren i med syfte att underlätta för handeln.
- ✦ Kupongsystem för gymnasieelever att köpa lunch hos restauranger för att stötta gotländsk restaurangnäring under den tid undervisningen bedrevs på distans.

3.2.4. Näringslivsorganisationerna fick stöd för att säkra sin verksamhet och utgöra ett stöd till näringslivet

Som framgår av tabell 2 har en stor del av stödåtgärderna som regionen vidtagit bestått av ekonomiska bidrag till de lokala näringslivsorganisationerna på Gotland (Tillväxt Gotland, Gotlands förenade besöksnäring, Visby Centrum och Gotland Convention Bureau). Sammantaget har näringslivsorganisationerna mottagit drygt 7 200 000 kr under perioden mars-december 2020. Bland annat utformades ett temporärt verksamhetsbidrag till näringslivsorganisationerna tidigt under pandemin. Syftet med detta stöd var att säkra dessa organisationers fortsatta verksamhet. Detta för att säkerställa att företag skulle ha en organisation att tillsammans med regionen kunna vända sig till under pandemin.

I verksamhetsbidraget ingick även att näringslivsorganisationerna skulle samverka kring den företagsjour som inrättades från den 30 mars 2020. Företagsjouren togs fram för att erbjuda företag en form av samtalsstöd och support dit företag kunde vända sig för att få hjälp med att hitta rätt i kontakten med myndigheter och guidning kring vilka nationella och lokala stödåtgärder de kunde ta del av under pandemin. Företagsjouren fungerade även som ett rådgivande stöd dit företag kunde vända sig för att få "prata av sig" och diskutera hur de skulle kunna tänka kring planeringen av sin verksamhet under pandemin.

Stöden som näringslivsorganisationerna fick innefattade även mer utvecklingsorienterade insatser för att stärka näringslivet på Gotland mer generellt. Exempel är bidrag till insatser avseende idéutveckling i näringslivet (Tillväxt Gotland 1 miljon kr) och stödet till Gotländska utvecklingsbolag i samverkan (Gubis) för riktade satsningar för utveckling över hela ön.

3.2.5. Ekonomiskt stöd i form av konsultcheckar

För små- och medelstora företag som hamnat i en särskilt svår ekonomisk situation erbjöd regionen även ekonomiskt stöd om maximalt 25 000 kronor i form av konsultcheckar som kunde användas för exempelvis företagsrådgivning. Exempelvis har stödet kunnat användas för stöd i affärsutveckling, analys av företagets ekonomi och lönsamhet samt liknande insatser. Som en del i denna insats erbjöd även Almi Företagspartner företag en första gratis vägledning och rådgivning.

3.2.6. Etablerade informationskanaler fick stöd och nyttjades för att sprida information

Ett viktigt sätt att stötta näringslivet var att tillhandahålla relevant och uppdaterad information rörande pandemin, de nationella åtgärder och stöd som näringslivet hade att förhålla sig till såväl som information kring regionala åtgärder och stöd. För en effektiv process stöttade regionen etablerade informationskanaler som spred informationen till näringslivet. Gotlands förenade besöksnäring tog en ledande roll i detta arbete. För att få ut information till näringslivet anordnades ett antal webbsändningar till näringslivet på olika teman, exempelvis kring nationella stöd. Det

fungerade som en samlad digital informationskanal till näringslivet. Under en period hölls webbsändningar en gång per vecka sedan klingade det av lite mer under pandemins gång.

3.3. Stödets påverkan på näringslivet

Stödåtgärderna som regionen satte in till näringslivet var utformade med olika syften. Dels kunde företag få rent ekonomiska stöd exempelvis för olika utvecklingsinsatser eller i form av slopade avgifter, dels satte regionen in stöd i form av rådgivning genom företagsjouren. Stöden har också haft olika påverkan på näringslivets aktörer. Governo har intervjuat näringslvsorganisationerna på Gotland och även en företagare för att få en bild av stödets påverkan på näringslivet. Generellt kan vi konstatera att regionen har uppfattats som lyhörd för näringslivets behov och som engagerad för att hjälpa och stötta företagen.

3.3.1. Stöd till näringslvsorganisationer möjliggjorde verksamheten under pandemin

Näringslvsorganisationerna har uppskattat stödet som regionen gav både till näringslvsorganisationerna själva och till företagen på Gotland i stort. Organisationerna som har fått stöd beskriver att stödet möjliggjorde att de kunde fortsätta vara verksamma under pandemin och därigenom vara ett stöd för sina medlemmar.

”Regionen gick fort in och supportade medlemsorganisationer ekonomiskt. En bra gest som var välbehövlig och gav oss kraft att jobba.”

3.3.2. Företagsjour – en kontaktyta mot företagen

Företagsjouren beskrivs ha öppnat upp en kontaktyta mot företagen. Även om företagsjouren inte blev nedringd varje dag upplevs den ha gjort stor nytta för de företag som tog kontakt med företagsjouren. I många fall var upplevelsen att företagare hade behov av att ringa och prata av sig om sina utmaningar med pandemin och att någon lyssnade på dem.

3.3.3. Idékontoret gav framtidshopp

Idékontoret inrättades och sköttes av Tillväxt Gotland. Till idékontoret kunde företag vända sig med olika idéer som de kunde få stöd för. De idéer som finansierats genom idékontoret visade på näringslivets överlevnadsvilja och framtidstro trots pandemin. Regionen och näringslvsorganisationerna beskriver det som att idékontoret på så sätt gav framtidshopp under en väldigt utmanande tid.

3.3.4. Eftersänkta avgifter hade stor betydelse för restaurangnäringen

Regionen beslutade att tillfälligt ta bort avgifter för markupplåtelse kopplat till uteserveringar under pandemin. Detta hade stor betydelse för restaurangägare som fick en stor ekonomisk lättnad när avgiften för markupplåtelse togs bort. Genom

uteserveringar kunde restaurangägare fortsätta bedriva sin verksamhet trots restriktioner. Restaurangägare och näringslivsorganisationer beskriver att de hade bra diskussioner och samarbete med regionen för att regionen skulle kunna stötta med relevanta åtgärder. De upplever att regionen verkligen ville hjälpa till och var öppna för förslag. Samtidigt var det rekordmånga besökare på Gotland under somrarna 2020 och 2021 vilket gjorde att många företag inom besöksnäring blomstrade och ökade sin omsättning.

3.3.5. Presentkort på lunch sågs som en fin gest

För att ytterligare stötta restaurangnäringen köpte regionen in presentkort på luncher som kunde nyttjas på restauranger av gymnasieelever under en period under pandemin. Detta uppskattades mycket av näringslivet och sågs som en fin gest av regionen, att man försökte göra vad man kunde för att stötta näringslivet på Gotland.

3.3.6. Stödåtgärder på olika nivåer gav bredd

Sammanfattningsvis kan konstateras att de stödåtgärder som sattes in till näringslivet under pandemin kan beskrivas vara på olika nivåer. Alltifrån medel till utveckling av idéer genom idékontoret och konsultcheckar som kunde användas direkt i verksamheterna, till avgiftsfri markupplåtelse och förlängda betalningstider för olika avgifter, till en företagsjour. Bredden på stödåtgärder ledde till att många verksamheter kunde ta del av dem och nås av stöden.

3.4. Framgångsfaktorer och utmaningar

Regionens arbete med stödåtgärder till näringslivet har på många sätt varit väldigt framgångsrikt och lyckat. Alla vi intervjuat beskriver att regionen arbetat både engagerat och lyhört för att stötta näringslivet under pandemin. Framgångsfaktorerna för arbetet beskrivs nedan. Arbetet med stödåtgärdena har även haft vissa utmaningar.

3.4.1. Välfungerande samarbete både internt mellan förvaltningar och externt med näringslivsaktörer

En tydlig framgångsfaktor för regionens arbete med stödåtgärder till näringslivssektorn under pandemin har varit det nära samarbete som funnits med både externa näringslivsorganisationer/aktörer och internt mellan regionens olika funktioner och förvaltningar.

I intervjuer beskrivs att internt på regionen rådde känslan av att alla måste kroka arm och lösa saker tillsammans för att skapa mest nytta. Regionens förvaltningar beskrivs ha arbetat tillsammans mot ett gemensamt mål med en gemensam förståelse för att pandemin krävde att individer var beredda att släppa sin prestige och agera tillsammans för den större nyttan. Det blev på så sätt tydligt att stöd till näringslivet under pandemin var en större fråga än den egna avdelningens frågor.

Regionen arbetade i nära samarbete med näringslivsorganisationer vid utformning av stödåtgärder. Bland annat tog näringslivsorganisationer som tidigare beskrivits fram en lista med åtgärder som näringslivet hade behov av under pandemin, vilken regionen tog utgångspunkt i under utformningen av stöden. En representant för en näringslivsorganisation beskriver:

”Vi höll ihop på Gotland – enkelhet med tillstånd etc. Inte bara ekonomiska stöd, men sådant som gjorde det smidigare för oss (i näringslivet).”

Det goda samarbetet med näringslivsaktörer upplevs bero på att det redan fanns utarbetade kanaler och forum mellan aktörerna som kunde nyttjas. Redan före pandemin fanns ett nära samarbete med näringslivsaktörer inom ramen för Näringslivsberedningen och när pandemin inleddes intensifierades detta samarbete. Det gjorde att det var enkelt för aktörerna att ställa om och samverka kring pandemin. Näringslivsaktörerna såväl som regionens representanter berättar om ett välfungerande samarbete med täta kontakter, där det offentliga tillsammans med näringslivet skapade stödåtgärder som förenklade för företag under pandemin. Nedan citat från två olika intervjuade näringslivsorganisationer:

”Det var som ett Gotland – det offentliga och näringslivet jobbade ihop.”

”Aldrig upplevt så bra och tät samverkan där beslutsvägarna var så korta.”

3.4.2. Att arbeta med redan utarbetade kanaler

En av framgångsfaktorerna för regionens arbete med näringslivssektorn har även varit att arbeta med redan utarbetade kanaler och inte försöka hitta nya samarbeten eller ingångar för att stötta näringslivet. Genom att samarbeta med och stötta aktörer som regionen redan hade relationer till och där behoven var kända sedan tidigare i en tid där det skulle gå fort och avgörande beslut behövde fattas på kort tid, fick regionen ut stödåtgärder som gjorde skillnad för många. Detta gällde särskilt de stöd som gavs för att stötta landsbygdsutveckling.

3.4.3. Samverkan med den lokala smittskyddsläkaren viktig för näringslivet

Under intervjuer lyfts även vikten av samverkan mellan näringslivet och den lokala smittskyddsläkaren på Gotland. Smittskyddsläkaren fanns tillgänglig för frågor och för att informera om läget och vad som kunde göras trots restriktioner. Det har setts som en viktig framgångsfaktor att smittskyddsläkaren var aktiv och tillgänglig för aktörerna under denna tid.

3.4.4. Utmaningar med tidspress och krav på flexibilitet

En utmanande faktor som medarbetarna på regionen beskriver är den tidspress som har rått för att formulera, planera och få ut stödåtgärderna. Pandemins framfart och ständigt förändrade förutsättningar med nya/ändrade restriktioner innebar att beslut behövde fattas snabbt men med precision. Detta medförde att medarbetare behövde

vara flexibla i sina roller och ta sig an arbetsuppgifter som kunde ligga utanför deras normala verksamhet. Det har i det arbetet varit svårt att få tiden att räcka till och bedriva "normal verksamhet" samtidigt som stödåtgärder tagit mycket tid.

3.4.5. Hålla i och vara seriös när mycket medel delades ut

Under pandemin fick regionen ett överskott i ekonomin och kunde därmed finansiera inte bara nya stödåtgärder utan även redan kända behov. Regionen hade möjlighet att dela ut relativt mycket medel till olika aktörer under denna tid, delvis till insatser för generell näringslivsutveckling som regionens näringsliv hade behov av redan innan pandemin. Tillskottet i ekonomin gav stora möjligheter men ställde också krav på regionens medarbetare att hålla i och vara seriösa i sin yrkesroll och gentemot aktörerna som tilldelades medel. Det var viktigt att framhålla att det var offentliga medel som medförde stort ansvar på att dessa medel skulle användas ansvarsfullt av aktörerna, samtidigt som aktörerna uppfattade att de plötsligt fick generösa summor som de inte räknat med. På så sätt har det beskrivits att regionen i vissa lägen uppfattades som "jultomten som kom med gåvor" och att det ibland var utmanande att balansera den rollen med tjänstemannautövningen.

3.4.6. Mycket positiv feedback gjorde att mer stöd sattes in – allt var inte lika relevant

Under pandemin fick regionen mycket positiv feedback från näringslivsaktörer rörande de stödåtgärder som regionen satte in för sektorn. I intervjuer beskrivs hur en del upplevde att detta ledde till att regionen utvecklade nya stödåtgärder, till viss del för att tillfredsställa aktörerna ytterligare. På så sätt upplever en del att alla stödåtgärder inte var lika relevanta och grundade i behov. Som exempel nämns avgiftsfri parkering i Visby innerstad som gav förlorad inkomst till regionen i form av uteblivna parkeringsavgifter, men som uppskattas ha haft mindre effekt på kundunderlag till Visbys näringsliv. En intervjuad beskriver:

"I början var stödet behovsdrivet, första hjälpen för företagare. (...) Men sen kom önskemål om nya insatser från både politik och tjänstepersoner. Det blev mer konstlat."

Det är dock få svarande som lyfter detta och det rör en mycket liten del av de stödåtgärder som sattes in. De allra flesta stödåtgärder har upplevts vara mycket relevanta för näringslivet under denna period och sprungna ur ett reellt behov.

3.5. Lärdomar inför framtiden

Arbetet med stödåtgärder till näringslivet under pandemin har lett till en rad lärdomar inför framtida kriser. Under intervjuerna med representanter från regionen och näringslivsorganisationer har lärdomar kring arbetssätt och stödåtgärder lyfts. Dessa beskrivs kortfattat nedan.

3.5.1. En plan behöver tas fram

Pandemin belyste att näringslivssektorn generellt var sårbar i en kris. För att mildra denna sårbarhet har det uttryckts behov att ta fram en plan för en eventuell kommande kris där olika funktioner inom området är inkluderade. I detta arbete är det även viktigt att representanter för styrning och ledning både inom politiken och bland tjänstemän har en gemensam målbild.

3.5.2. Etablera samverkan både externt och internt på ett tidigt stadie

En tydlig lärdom från arbetssätt och utformning av stödåtgärder under pandemin är att vid kriser är det viktigt att samla så många relevanta aktörer som möjligt tidigt i processen för att ta in alla aspekter. Flera verksamheter inom och utanför regionen behöver vara involverade i planering och framtagande av åtgärder eftersom näringslivet är brett. Detta är viktigt även för förankring av förslag och att ha med alla på fåget innan något genomförs. Det gäller såväl externa aktörer som internt i organisationen – samverkan, förankring och gemensamma krafttag är avgörande i alla led. Regionen arbetade på detta sätt gentemot näringslivssektorn under pandemin, vilket visade sig vara en framgångsfaktor. Pandemin har på så sätt tydliggjort att alla funktioner som interagerar med näringslivet är viktiga och ska tas med i planering av stödåtgärder. I exempelvis utformande av en plan för kommande kriser blir det också avhängigt att det i planen ingår att agera så tidigt som möjligt med så många aktörer som möjligt.

"Det som skapades under pandemin, att vi stärkte samverkan lever fortsatt. Vi har stor tillit, delar upp och jobbar tillsammans. Det är en tillit vi skapat under pandemin."

3.5.3. Ökad medvetenhet om hur det är att vara företagare

Även om krisen varit tuff för vissa företagare inom näringslivet så har den mynnat ut i lärdomar och ökad medvetenhet kring hur det är att verka som företagare, både hos politiker och tjänstemannaorganisationen. Denna medvetenhet och kunskap tar regionen med sig in i planeringen av framtida insatser.

3.5.4. Arbeta balanserat även i kris

En annan lärdom från pandemin är att även i kris krävs ett balanserat arbete av regionen. Samtidigt som ökade medel ger möjlighet att utforma och dela ut stödmedel och vidta olika stödåtgärder är det av vikt att både avväga nyttan med stöden och att ställa krav på stödmottagarna eller informera om vikten av att medlen används och redovisas på det sätt som är tänkt. Det kräver både flexibilitet i yrkesrollen och en hög yrkesmässig integritet hos såväl tjänstemän som politiker. Regionen bör ta sig tiden att även i kris stanna upp och tänka igenom vilken typ av åtgärder som är relevanta.

3.5.5. Viktigt att styrning och ledning skickar samma signaler

En framgångsfaktor och lärdom från arbetet gentemot näringslivssektorn under pandemin är även att styrning och ledning spelar en stor roll. Att både politisk ledning och regionförvaltningens ledning har skickat samma signaler och pekat åt samma håll under pandemin har varit av avgörande betydelse för att alla ska arbeta mot samma mål, prestigelöst och med sikte på den stora bilden. Att styrning och ledning var tydlig har på så sätt stärkt samverkan internt på regionen.

4. Regionens stödåtgärder till kultursektorn

Governo har kartlagt och analyserat Region Gotlands stödåtgärder till kultursektorn. Vi har intervjuat ansvariga på regionen samt professionella kulturutövare på Gotland som mottagit stöd under pandemin. Governo har även genomfört en enkätundersökning där vi fick fullständiga svar från 77 kulturutövare inom kultursektorn. Från intervjuer och enkät har det framgått att kulturutövare har uppskattat regionens stödåtgärder i stor utsträckning, även om det till viss del råder varierande uppfattningar om stöden. Framför allt upplevdes det att regionen var lyhörd och förstod de behov som kultursektorn hade för att överleva pandemin. Dock har vissa kulturutövare angett en önskan om mer transparens från regionens håll avseende hur beslutsprocesserna kring stöden har gått till samt uttryckt missnöje med de stöd som krävde specifika motåtgärder från kulturutövarna.

4.1. Kultursektorn på Gotland

Gotland har ett rikt kulturliv med ett stort utbud av konst och kultur genom flera regionala institutioner, professionella kulturskapare, privata aktörer och ideella föreningar. Kulturen är en stark reseanledning och Gotland är en av tre regioner i landet där den största tillväxten inom kulturella och kreativa verksamheter har skett de senaste åren. Det råder en stark kulturell infrastruktur och ett stort antal kreativa kulturskapare har en positiv utveckling inom dessa näringar. Idag finns närmare 1000 aktiva företag inom de kreativa näringarna vilket har haft en stor betydelse för regionens hållbara tillväxt och attraktiva livsmiljöer.

Region Gotlands kulturarbete drivs genom flera olika verksamheter; Kulturenheten, Biblioteken, Film på Gotland och kulturutvecklare inom dans, film, hemslöjd, konst, kulturarv, scenkonst och litteratur. Deras arbete styrs av Kulturplanen som specificerar regionens övergripande mål och ambitioner för kulturområdet. Kulturutvecklarnas arbete är även en del av Kultursamverkanmodellen (KSM) tillsammans med de regionala institutionerna Film på Gotland, Gotlandsmusiken, Länsteatern på Gotland, Gotlands Museum och Gotlands Länsbibliotek. Dessa institutioner erhåller både statligt och regionalt stöd för att bedriva sin verksamhet på uppdrag av att de ska tillgängliggöra sin verksamhet regionalt och bidra till konstnärlig utveckling och förnyelse.

4.2. Stödåtgärder till kultursektorn

Inom kultursektorn har ett flertal stödåtgärder vidtagits för att stötta kulturutövare i en tid där restriktioner i hög utsträckning satt stopp för utövandet av olika former av kulturverksamhet. En sammanställning av stöden inom kultursektorn presenteras i tabell 3 nedan.

Tabell 3 Stödåtgärder till kultursektorn

År	Månad för beslut i RS/RF	Insats	Extra medel, belopp i kr	Mottagare
2020	April/jun	Kontantstöd för intäktsbortfall kultur	Medel frigjordes från befintlig budget (omfördelade från investering samlingslokalhållande lokaler)	Kulturorganisationer (ej professionella kulturskapare)
		Ekonomiskt stöd för kompetens- och kvalitetsutveckling	Samma som ovan	Kulturorganisationer, samlingslokalhållande föreningar och enskilda professionella kulturföretagare
		Arrangemangsstöd	Samma som ovan	Det har sökts som vanligt, med tillägget att det ska genomföras enligt Folkhälsomyndighetens riktlinjer. Medel gick även att söka för arrangemang som inte presenterades live för en samlad publik.
2020	Okt/nov	Gotlands filmfond	1 500 000	Gotlands Filmfond
		Investeringsstöd samlingslokaler återupptas, utökat stöd	1 000 000	Bygdegårdar
		Särskilda uppdrag	1 000 000	Fria professionella kulturskapare. Tema pandemi.
		Stöd Medeltidsveckan	1 000 000	Medeltidsveckan
2021	Mar/april	Särskilda uppdrag	1 000 000	Fria professionella kulturskapare. Utan tema.
		Förstärkt budget arrangemangsstöd	1 250 000	Kulturlivet
		Tillgängliggörande av särskilda uppdrag, Mixed minds	250 000	Fria professionella kulturskapare
2021	Nov/dec	Gotlands Filmfond	2 000 000	Gotlands Filmfond

		Särskilda uppdrag	1 200 000	Fria professionella kulturskapare
		Återstartsstöd till kulturens länsinstitutioner	1 300 000	Kulturens länsinstitutioner för att stärka kopplingarna mellan institutionerna och det fria kulturlivet. Gotlandsmusiken tilldelas 200 tkr för publikarbete och nya målgrupper. Länsteatern tilldelas 500 tkr för extern konstnärlig personal. Gotlands museum tilldelas 500 tkr för att stärka Konstmuseiverksamheten. Film på Gotland tilldelas 100 tkr för fördelning till öns biografföreningar.
		Tillfälliga verksamhetsstöd	2 400 000	Kulturorganisationer. För återstartsstöd till organisationer som har tilldelats verksamhetsstöd årligen, samt nya aktörer som har sökt medel under året.
		Inköp konst och konsthantverk	600 000	Fria professionella kulturskapare
2022	Mar/apr	Projektmedel kultur och hälsa	1 500 000	Mottagare var länsinstitutionerna (600 tkr) och Kulturenheten som bland annat köpte tjänster av fria kulturutövare och konst till lasarettets barnmottagning)
Totalt			16 000 000	

4.2.1. Nya former av stöd infördes i nära samarbete med kulturutvecklare

Kulturenheten på regionen insåg tidigt att de behövde införa nya former av stöd för att stötta aktörer inom sektorn. Tidigare stödformer såsom arrangemangsbidrag skulle inte vara lika relevanta i en tid med restriktioner som begränsade förutsättningarna för fysiska framträdanden med större publik. Flera kulturutövare fick avboka planerade arrangemang och behövde annat ekonomiskt stöd. Följaktligen infördes nya former av stöd – något som kulturenheten arbetade fram tillsammans med kulturutvecklarna som sedan tidigare hade en nära dialog med aktörer inom dans, film, hemslojd, konst, kulturarv och scenkonst. Genom kulturutvecklarna fick enheten en större insyn i behoven som kunde användas i arbetet med att utforma stöden.

4.2.2. Arbetsätt för att minska stuprör

Kulturutvecklarna var sedan även delaktiga i arbetet med att informera om vilka stöd som kunde sökas och att hantera de ansökningar som kom in efter att stöden hade införts. Här involverades alla utvecklarna i bedömningarna av ansökningar, oavsett kulturform, i syfte att minska stuprören och få till en snabb och smidig process. Arbetet med kulturutövarna och stöden stärkte både relationen och kontakten mellan kulturenheten och utvecklarna samt gav en bättre insyn i sektorn.

4.2.3. Stöd kunde ges bland annat för särskilda uppdrag

Som framgår av tabellen möjliggjorde regionen för icke professionella kulturorganisationer att tidigt under pandemin söka kontantstöd för inkomstbortfall. Stödet kunde inte sökas av professionella kulturskapare, men dessa har däremot kunnat söka ett antal andra former av stöd som regionen inrättat. Bland annat kunde de ansöka om ekonomiskt stöd för kompetens- och kvalitetsutveckling och inte minst särskilda uppdrag till professionella kulturskapare. Dessa särskilda uppdrag utlyste regionen i tre omgångar under perioden november 2020 - december 2021. För att bli beviljad stöd från det första särskilda uppdraget i november 2020 var det ett krav att det genomfördes på temat pandemin, medan de senare uppdragen inte krävde anpassning utifrån ett särskilt tema. Regionen har även stöttat kulturutövare genom inköp av konst och konsthantverk från fria professionella kulturskapare.

Det så kallade arrangemangsstödet kunde sökas som vanligt och under 2021 förstärkte regionen även budgeten. Syftet med stödet var att säkra tillgången till kultur trots pandemin med fokus på smittsäkra arrangemang och digitala lösningar.

4.2.4. Stöd till Gotlands Filmfond, Medeltidsveckan och länsinstitutioner

Utöver de mer generella stödåtgärderna riktade till ideella kulturorganisationer och professionella kulturskapare har regionen gett ekonomiskt stöd till Gotlands Filmfond och Medeltidsveckan. Stödet till Gotlands Filmfond gavs för att stimulera filmproduktioner och stödet till Medeltidsveckan gavs med anledning av uteblivet arrangemang och den negativa resultatpåverkan som följde av detta. Även kulturens länsinstitutioner tilldelades ekonomiskt stöd under senare delen av 2021 i syfte att stärka kopplingarna mellan institutionerna och det fria kulturlivet.

4.3. Stödets påverkan på kulturen

För att utreda vilken påverkan regionens stöd har haft på kulturen har Governo intervjuat stödmottagare och genomfört en enkätundersökning. Generellt har kulturutövare uppskattat stöden som sattes in för den hårt drabbade kulturen, men stöden och arbetsättet har även fått en del kritik.

4.3.1. Uppskattade stöd i svåra tider

Resultatet av uppföljningen av stödet inom kulturen visar att stödet har haft en viktig betydelse för utövarna i sektorn. I den enkät som skickades ut, som främst har

besvarats av aktörer som mottagit stöd, uppger drygt hälften (58 %) av de svarande att det stöd som de har mottagit motsvarade deras behov. Av dessa uppger nästan alla (92 %) att stödet även kom i rätt tid. Vidare uppger de flesta (runt hälften) att de har fått ekonomiskt stöd av regionen på 26 000 – 50 000, i övrigt är det lika många som fått under som över detta belopp.

De flesta uppger i intervjuer och i enkäten att de har uppskattat stöden som de har kunnat söka från regionen. De som beviljades stöd av regionen kunde använda medlen till att utföra olika kulturprojekt, vilket gjorde att de kunde fortsätta med sin verksamhet, åtminstone delvis, under en utmanande tid. Här använde vissa medel till att ställa om organisationen och utöka det digitala utbudet genom investeringar i utrustning för att på så sätt kunna nå publik på nya sätt.

För vissa uppges stöden ha varit ovärderliga – stöden har gjort att de har klarat av att "hålla sig över vattenytan under pandemin". För andra möjliggjorde stödet att de kunde öka anställdas sysselsättningsgrad och förlänga sina öppettider.

"Genom bidraget hade jag möjlighet att fullfölja mitt projekt även i ekonomiskt svåra tider, jag är mycket tacksam för det."

4.3.2. Viss kritik mot att stöden begränsat – särskilt uppdrag kring pandemin får både ris och ros

Även om stödet var välkommet meddelar en del i de öppna enkätsvaren att behovet och den kostnad som tillkom för att utföra olika projekt och arrangemang många gånger var större än vad man fick ekonomiskt stöd för. Vidare uppger en del att det även borde ha funnits stöd till projekt som rör sig mellan konstarter och som inte "bara" definieras som måleri/dans/foto, det vill säga konstformer som befinner sig i gränslandet mellan olika konstformer. En del menar också att det var en begränsning att det första särskilda uppdraget till professionella kulturskapare ställde krav att konsten skulle sammankopplas med pandemin. Samtidigt tycker andra att det har varit en bra sak att kulturen förevigat en mycket speciell tid för många människor.

"Jag tycker att de Särskilda Uppdragen verkligen var bra på många olika sätt. De erbjöd avgörande stöd till enskilda kulturentreprenörer under en tid när vissa kanske annars hade behövt söka en annan karriär för att säkra sin inkomst. De gav kulturentreprenörer med både en bred tvärvetenskaplig och geografisk spridning på ön möjligheten att reflektera över den unika tid vi levde i och att dela dessa reflektioner med allmänheten och varandra genom en serie framgångsrika utställningar i Visby, och i ett urval av Bygdegårdar. De gav en unik och kreativ redogörelse gällande de första åren av Covid19-pandemin."

4.3.3. Tydligare information kring fördelning och förväntningar önskades

När det kommer till ansökningsprocessen för stöden uppger de flesta att de tycker att den har varit tillräckligt tydlig. Vissa menar dock att ansökningstiden var lite kort och att det inte var tillräckligt tydligt hur fördelningen av stöden gick till och vilken återkoppling som förväntades av kulturutövarna efter att de hade beviljats stöd. Här upplevde en

del att det tillkom saker i efterhand och att regionen hade kunnat vara tydligare i informationen kring vilka förväntningar som fanns på de organisationer eller utövare som beviljats stöd.

"Lite otydligt vilken återkoppling/rapportering som krävdes. Hur mycket detaljrapportering samt vilken nivå som efterfrågades av regionen."

En del framhåller också att det var svårt med faktureringsdelen för kulturutövare som inte har enskild firma.

"Det var svårt för mig som inte har enskild firma eller annan företagsform att få tillgång till det stöd jag berättigats."

4.3.4. Regionens bemötande och agerande har uppskattats

En övervägande andel verkar dock ha uppskattat regionens bemötande och agerande gentemot dem under pandemin. Enligt enkäten uppger hela 90 % att de tycker att regionens bemötande/agerande gentemot dem under pandemin var bra eller mycket bra. Flera framför att de tycker att det varit bra information från kulturenhetens sida och att det har funnits ett engagemang och en vilja att lyssna på och bemöta kulturutövarnas behov.

"Har verkligen känts som Region Gotland och då främst kulturavdelningen haft vår rygg. En stor trygghet för oss i en tuff tid"

"Från Regionens sida har det uppvisats ett kreativt helhetstänkande för att tillgodose behov hos vår verksamhet på ett sådant sätt att det även gett synergi för andra liknande verksamheter. Det vill säga att bidraget fått utväxling för fler än bara vår förening."

4.3.5. Ett visst missnöje kring utformning och fördelning av stöd

Samtidigt finns det också en mindre grupp med kulturutövare som inte är lika nöjda. I intervjuer och enkätsvar har en del kulturutövare uttryckt ett missnöjde rörande regionens bemötande och hur stöden har utformats och fördelats. Vissa upplever att informationen varit otydlig. Det är även tydligt i de svar vi fått i intervjuer och enkäten att det råder en bristande förståelse hos en del kulturutövare gällande vad regionen har haft för mandat att göra i fråga om bidrag och stöd inom givna ramar. Många har alltså inte haft kunskap om varför regionen inte har kunnat ge stöd utan krav på motprestation. En del uppger även att de har känt sig orättvist behandlade av regionen och vissa anser även att kulturenheten har fördelat medlen till utövare inom sina egna nätverk.

4.3.6. Oro kring att bedömningsprocessen inte skulle uppfattas som objektiv

Även från internt i regionen har det av ett par personer uttryckts en oro för att kulturutövare skulle uppleva att bedömningsprocessen av ansökningarna om stöden inte var objektiv och rättvis. Detta då kulturutvecklarna dels känner många

kulturutövare genom sitt jobb, dels hade de en roll under pandemin där de både skulle stötta kulturutövare och ge råd kring vilka stöd de kunde/borde söka, samtidigt som de sedan bedömde ansökningarna som kom in. Viktigt att poängtera är att en del av kulturutvecklarnas uppdrag är att utifrån sin kunskap inom sina respektive områden bereda ärenden för beslut, exempelvis genom att göra den här typen av bedömningar så att avdelningschef sedan kan fatta beslut. Dock upplevdes den position som kulturutvecklarna hade under pandemin, som både rådgivare och bedömare, som delvis problematisk av vissa som vi intervjuat. För att undvika misstankar om att bedömningarna inte varit objektiva hade det behövts både informationsinsatser och en större transparens samt tydlighet i besluten kring de som beviljades stöd och de som fick avslag.

Vidare uppges av interna på regionen att utformning och krav på stödansökan har gynnat de aktörer som sedan tidigare är vana eller duktiga på att ansöka om olika typer av stöd. Av stödmottagare uppges även stödet som delvis begränsande till en viss typ av kulturutövande, då det exempelvis premierades att kunna nå en stor och bred publik.

”Man skrev ansökan för att överleva och övertyga bedömarna - därför var man noga med att skriva att man ville nå en bred publik, barn och unga etc. Kunde inte vara sann mot sig själv som kulturutövare. Behövde anpassa sig och skrev vad de ville höra istället för att utmana normer och föreställningar som är en del av kulturens syfte.”

4.4. Framgångsfaktorer och utmaningar

En rad framgångsfaktorer såväl som utmaningar kopplat till regionens arbetssätt har framkommit i datainsamlingen till denna analys.

4.4.1. Pandemistöd inom kultursektorn har uppfattats som viktigt

I den datainsamling som genomförts har det av kulturutövare uppmärksammats att deras kollegor från andra delar av landet inte alla har haft möjlighet att få något regionalt stöd likt det som region Gotland erbjuder. Att regionen på så sätt arbetat för och möjliggjort för extra stöd åt kulturaktörer under pandemin är således något positivt i sig och ses som en framgångsfaktor. Pandemistöd inom kultursektorn har uppfattats som viktigt politiskt och både gjort det möjligt för ett flertal kulturutövare att överleva under en tuff och utmanande tid men också gett möjlighet för invånare att fortsatt kunna ta del av ett rikt kulturliv.

4.4.2. Utformningen av stöden gjorde att en bred målgrupp kunde nås

Ytterligare en framgångsfaktor är att utformningen av stöden medförde att regionen nådde en bred målgrupp – såväl ideella kulturutövare som professionella. Flera berättar i intervjuer att regionen genom att utforma stöden på detta sätt nådde nya målgrupper som de vanligen inte når, där vissa kulturutövare varit okända av regionen

sedan tidigare. Det ses som en framgångsfaktor att ha nått dessa och att kännedom om kulturutövare på Gotland på så sätt har ökat.

4.4.3. Digitala arbetssätt har ökat kontakten mellan kulturenheter över landet

Pandemin har bidragit till en digital omställning generellt i kultursektorn, så också på kulturenheten inom Region Gotland. Digitaliseringen har förenklats kontakten med kulturenhetens kollegor i andra delar av landet. Detta har således lett till nya samarbeten eftersom digitala arbetssätt förenklats möten med andra regioner för utbyte av erfarenheter och kunskap. Digitala arbetssätt har även medfört att medarbetarna varit mindre beroende av att resa runt till kulturutövare på Gotland. På så sätt har kontakter kunnat upprätthållas och stärkas med kulturutövare över hela regionen under pandemin.

4.4.4. Användning av flera kanaler för information om stöden

En annan framgångsfaktor har varit regionens förmåga att nå ut med information och att kommunicera med aktörer inom kultursektorn. Då Gotland är en liten region har den gynnats av relativt korta kommunikationsvägar. Enheten har även använt flera kanaler så som tidningar, sociala medier, hemsida och e-maillistor för att nå ut till målgruppen. Kombinationen av korta kommunikationsvägar och flera kommunikationskanaler gjorde att information om stöden nådde målgruppen på ett enkelt och effektivt sätt. Vidare uppfattas nya grupper ha nåtts vilket har skapat en bättre överblick av sektorn.

4.4.5. Kulturenheten lyssnade in kritik och dialog har lett till en närmare relation med sektorn

Flera kulturutövare har i datainsamlingen även uppgett att kulturenheten har varit mycket tillmötesgående, flexibla och öppna för dialog. Inte minst märks det i att regionen lyssnade in kritiken om att de särskilda stöden i omgång ett var bundna till ett särskilt tema (pandemin) och att detta ändrades inför omgång två, som inte hade ett specifikt tema. Kulturenheten har utvärderat och uppdaterat stöden löpande vilket har lett till kontinuerliga förbättringar av stöden. Dialogen som fördes med sektorn gällande behoven och stöden uppges även ha lett till en mer nära relation mellan regionen, kulturutvecklarna och utövarna – något som uppfattas som positivt inom kultursektorn.

4.4.6. Kort tid för att utforma stödet då pengarna behövde betalas ut snabbt

En utmaning som lyfts fram var den korta tid som kulturenheten fick på sig för att betala ut stödet inom sektorn utifrån de politiska beslut som fattades. Här har representanter för regionen uttryckt att de hade önskat en längre framförhållning gällande besluten kring stöden, alltså en längre period innan pengarna skulle behöva betalas ut från det att beslut fattats. De snabba beslutsprocesserna innebar dels en ökad arbetsbelastning och stress då utlysning, bedömning och utbetalning skulle ske samtidigt som ordinarie uppgifter. Dels innebar det begränsat med tid för att utforma genomtänkta och relevanta upplägg och kriterier för stödet.

4.4.7. Utmanande att både vara rådgivande kring stöd och bedöma ansökningar

En annan utmaning som tidigare nämnts rör utvecklarnas roll under pandemin, dels som rådgivare kring stöd att söka för kulturutövare, dels som bedömare av stödansökningar. Denna på så sätt dubbla roll gjorde att bedömningsprocessen befarades uppfattas som icke objektiv. Kulturutvecklarna, som deltagit i bedömningar av ansökningar om stöd, känner många av kulturutövarna inom sitt område på ön. Då Gotland är en liten plats med ett begränsat antal kulturutövare har risken för att bedömningen av ansökningar inte skulle vara objektiv påpekats av en del kulturutövare. De misstänker att vissa utövare och organisationer har gynnats framför andra på grund av sina tidigare kontakter med kulturutvecklarna på regionen. Genom att bedöma ansökningar hamnade kulturutvecklarna i maktposition, till skillnad från sin rådgivande och stödjande roll. Trots att beredningar av ärenden inför beslut på detta sätt alltid ingår i kulturutvecklarnas uppdrag uttryckte ett par av utvecklarna att detta var en dubbel roll som uppfattades som problematisk och utmanande.

4.4.8. Ansökningsprocessen ansågs vara begränsande av vissa

Det uppfattades även så att riktlinjerna för ansökningsprocessen var fördelaktiga för kulturutövare som är vana sedan tidigare att söka stöd. Som tidigare nämnts har en del stödmottagare även delgett att de har känt sig begränsade i sitt fria kulturutövande genom de urval/beslutskriterier som låg till grund för beviljande av stöden. Här har en del uppfattat att de delvis behövt kompromissa med sina egentliga ändamål med olika kulturarrangemang för att öka sina chanser att beviljas ekonomiskt stöd. Med andra ord har en del upplevt sig styrda av regionen i hur de ska utforma sina kulturutövningar utifrån vad de ansåg premierades i urvalet av ansökningar. Slutligen har vissa även upplevt att ansökningsperioden för de särskilda uppdragen var i kortaste laget och att detta gjorde det svårt för aktörerna att hinna komma på en relevant idé och plan för sin ansökan.

4.4.9. Brist på förståelse för varför regionen inte kunde ge ekonomiskt stöd för inkomstbortfall

Även om informationen och kommunikationen från regionen i huvudsak upplevs ha fungerat bra har det som nämnts funnits utmaningar med att skapa förståelse hos sektorn kring vilka förutsättningar regionen har haft att fördela stöd. Det har i dialogen med en del aktörer framkommit att det råder brist på förståelse för varför regionen inte kunnat ge ekonomiskt stöd för generella inkomstbortfall, alltså stöd utan motprestation. Det faktum att regionen inte kunnat ge hjälpa kulturutövarna ekonomiskt med inkomstbortfall har i kombination med det faktum att många kulturutövare fallit mellan stolarna för det statliga korttidsstödet, sannolikt spätt på den frustration kulturutövarna känt under pandemin.

4.5. Lärdomar inför framtiden

Ett antal lärdomar kan dras utifrån det som framkommer i intervjuer och enkät gällande arbetssätt och utformning av stödåtgärderna till kultursektorn.

4.5.1. Pandemin har satt ljus på en skör sektor

Pandemin har inneburit stora påfrestningar på aktörer i de flesta sektorer men aktörer inom kultursektorn hade det på många sätt särskilt tufft på grund av de begränsningar som de nationella restriktionerna medförde inom kultursektorn. Många kulturskapare är egenföretagare och kulturutövningen är, till skillnad från utövare inom exempelvis fritidssektorn, inte bara deras intresse utan också deras primära inkomstkälla. Vidare har de sällan varken fasta kontrakt eller fast inkomst, vilket gjorde dem särskilt utsatta rent ekonomiskt i en tid då efterfrågan i branschen till stor del försvann. Vidare var de flesta inte heller berättigade att söka korttidsstöd, alltså stöd för tillfälliga permitteringar, eftersom de är egenföretagare utan anställda.

Enligt intervjuer har kultursektorn generellt varit underprioriterad av politiken och det har saknats en förståelse för såväl villkoren för kulturutövare samt behoven av ett större ekonomiskt stöd till sektorn. Med pandemin har större fokus riktats mot sektorn och det har uppmärksammades hur skör kultursektorn är, vilket bidragit till lärdomar inför framtida kriser och en ökad förståelse samt större fokus på kulturen generellt på den politiska agendan än tidigare.

"Pandemin satte kulturen på agendan."

4.5.2. Tydligare urvalskriterier och samarbeten för en mer objektiv process

Kulturutvecklare har uttryckt att regionen hade behövt ha tydligare urvalskriterier för att underlätta valet av stödmottagare. Någon har även lyft att de saknat möjligheten att inkludera fler individer i bedömningar av stödansökningar för att processen skulle bli mer objektiv. Här nämns exempelvis möjligheten att kunna samarbeta med andra regioner och ta hjälp av kulturutvecklare från andra regioner för att bedöma ansökningar i syfte att säkerställa en objektiv bedömning som inte kan misstänkliggöras.

4.5.3. Viktigt att lyssna in behov och arbeta metodiskt

Under pandemin gällde det för regionen att fatta snabba beslut inom korta tidsramar för att få ut stödpengarna. De hastiga beslut som regionen måste ta kring de nya stöden inom kulturen skapade begränsade förutsättningar för att gå mer metodiskt till väga i fråga om att samla in behov och att utforma stödinsatserna på ett genomtänkt sätt. Inför en framtida kris kan det således finnas skäl att reflektera över och dra lärdom av vad som fungerade bra respektive mindre bra med de stödformer och kriterier som användes. Detta för att rusta för att i framtiden snabbt kunna utforma stöd och upplägg utifrån de lärdomar som genererats från denna kris. Som exempel kan det finnas skäl att utveckla informationen och transparensen i beslutsprocessen kring stöden, se över om det går att bredda vilka som är involverade i bedömningar av ansökningar samt förtydliga informationen vid delgivning av beslut. Vidare kan det finnas skäl att se över på vilka sätt kulturverksamheten skulle kunna samarbeta med enheten hållbar tillväxt kring stöden då många kulturutövare är enskilda näringsidkare.

4.5.4. Intresseorganisationer att samverka med saknas

En annan lärdom inför framtiden är att kommunikationen med sektorn ytterligare hade kunnat stärkas om det hade funnits intresseorganisationer att samverka med. Det hade troligen utökat möjligheterna för samtal och dialog mellan det offentliga och kulturutövarna under pandemin. Inom kultursektorn saknas idag, såväl som under pandemin, en eller flera oberoende intresseorganisationer för kulturutövare, likt de som finns inom näringslivs- och fritidssektorn. Intresseorganisationer hade även kunnat erbjuda en mer rådgivande funktion likt den företagsjour som etablerades för näringslivet, dit kulturutövare hade kunnat vända sig för samtalsstöd och vägledning. Här har kulturutvecklarna givetvis en viktig roll som rådgivare inom kultursektorn, men under pandemin hade de en delvis annan roll och position som beslutsfattare kring stöden. Rådgivning till kultursektorn hade även gynnats av att formaliseras tydligare i form av en mer konkret stödinsats.

En lärdom är således att det möjligen hade behövts en mer oberoende intresseorganisation att vända sig till för stöd och information, som i övriga två sektorer. Detta hade både gett kulturutövare möjlighet att få sin röst hörd, vilket hade kunnat minska missnöje och misstankar om icke objektiva bedömningar av stödansökningar, samt kunnat ge dem möjlighet till utökat rådgivande stöd. Kopplat till detta är även lärdomen att regionen än tydligare hade behövt kommunicera vilken typ av stöd som regionen har möjlighet att dela ut vid en sådan kris som pandemin. Visst missnöje har funnits kring att regionen inte gav stöd för inkomstbortfall och hur stödåtgärderna utformades. Genom än tydligare kommunikation genom både vanliga kanaler, en rådgivande funktion samt via intresseorganisationer hade regionen kunnat ge en helhetsbild av vilka typer av stöd som regionen hade möjlighet att dela ut för att undvika missuppfattningar och missnöje.

4.5.5. Digitala arbetssätt är här för att stanna och kan nyttjas i framtida kris

Pandemin har påskyndat digitaliseringen, inte minst inom kultursektorn. Många kulturutövare ställde om och det är tydligt att digitala arbetssätt är här för att stanna. Även om många inom kultursektorn efter pandemin återgått till traditionella arbetssätt har det i intervjuerna lyfts att omställningen som skedde under pandemin har tydliggjort vilka möjligheter som finns. Pandemin har på så sätt gjort sektorn bättre rustad inför en liknande framtida kris och upparbetade arbetssätt kan nyttjas vid en framtida kris.

4.5.6. Motprestationer upplevdes av vissa begränsande, men gav samtidigt tillbaka till allmänheten

Att regionen gav stöd i form av utlysning av särskilda uppdrag innebar att kulturutövare kunde söka stöd som samtidigt krävde en motprestation och leverans. Intervjuer och enkät visar att detta upplevdes som begränsande av vissa, särskilt vid den första omgången stöd av detta slag där även temat var bestämt till pandemin. Samtidigt lyfts att denna typ av stöd gav kulturutövarna möjlighet att fortsätta sin verksamhet samtidigt som det gav tillbaka till allmänheten som fått ta del av konsten. Särskilt de

projekten med tema pandemin gav något tillbaka till allmänheten i form av en skildring av en särskild tid.

5. Regionens stödåtgärder till fritidssektorn

Region Gotland satte in en rad stödåtgärder för fritidssektorn under pandemin. Governo har kartlagt stöden och intervjuat ansvariga på regionen samt olika typer av föreningar som mottagit stöd, inklusive RF-SISU Gotland. Vi har även skickat ut en enkät till föreningarna på Gotland. Av totalt 384 utskick valde 105 respondenter (27,34 %) att svara på alla frågor i enkäten.

5.1. Fritidssektorn på Gotland

Region Gotland är bland de mest föreningstäta regionerna i landet. Enligt register finns runt 250 aktiva föreningar, varav det största deltagandet sker i idrottsföreningar. Av det totala antalet föreningar är runt 180 föreningar medlemmar i RF-SISU Gotland, Riksidrottsförbundets och SISU Idrottsutbildarnas regionala organisation. Organisationen har ett nära samarbete med regionen och arbetar tillsammans för att utveckla och stödja idrotten på Gotland. Av regionens cirka 61 000 invånare har runt 35–40 000 individer ett medlemskap i en förening inom RF-SISU Gotland. De vanligaste sporterna är fotboll, innebandy och ridning.

Utanför RF-SISU Gotland finns en rad andra typer av föreningar på Gotland, såsom ungdomsförbund, kyrkliga föreningar och scouterna. Länet är även det mest körtäta länet i landet. Samarbetet mellan regionen och föreningarna inom dessa områden är inte lika välutvecklat som med RF-SISU Gotland, dialogen mellan regionen och dessa föreningar sker främst i samband med att föreningarna lämnar in sina årsmöteshandlingar och vid ansökan om olika stöd.

5.2. Stödåtgärder till fritidssektorn

Inom fritidssektorn har det funnits ett flertal olika typer av stöd som föreningar har fått, eller kunnat få, ta del av under pandemin genom regionen. En sammanställning av samtliga stödåtgärder som vidtagits under pandemin redogörs i tabell 4 nedan.

Tabell 4 Stödåtgärder till fritidssektorn

År	Månad för beslut i RS/RF	Insats	Extra medel, belopp i kr	Mottagare
2020	Mars/april	Straffavgift avbokning slopas 200311-200601	0	Idrottsföreningar som hyr av Region Gotland
		Uppskov årsmöteshandlingar till 201130	0	Föreningslivet
		Aktivitetsstöd och resestöd baseras på 2019 års nivåer	0	Föreningslivet

2020	April/jun	Kontantstöd för intäktsbortfall fritid 1 (medel från investering idrottslokaler)	0	Idrottsföreningar
2020	Sep/okt	Matchtaxa tas bort 200901-201231	180 000	Idrottsföreningar som hyr av Region Gotland
2020	Okt/nov	Hysesbefrielse 200701-201231 idrottsanläggningar	2 100 000	Idrottsföreningar som hyr av Region Gotland
		Extra driftstöd egna idrottsanläggningar	650 000	Idrottsföreningar som driver egna anläggningar
		Kontantstöd intäktsbortfall	1 000 000	Föreningslivet
		Investeringsstöd idrottsplatser återupptas, utökat stöd	650 000	Idrottsföreningar med egna anläggningar
2021	Mars/april	Hysesbefrielse 210101-210630 idrottsanläggningar	2 300 000	Idrottsföreningar som hyr av Region Gotland
		Straffavgift avbokning slopas 210101-210630	0	Idrottsföreningar som hyr av Region Gotland
		Föreningar får uppskov på inlämning av årsmöteshandlingar 221130	0	Föreningslivet
		Aktivitetsstöd och resestöd baseras på 2019 års nivåer	0	Föreningslivet
		Extra driftstöd för idrottsföreningar med egna anläggningar	700 000	Idrottsföreningar som driver egna anläggningar
		Projektmedel Regionmiljonen 1,	1 000 000	Idrottsföreningar
2021	Nov/dec	Stöd Fritidsbanken	1 000 000	RF-SISU Gotland för att möjliggöra för barn och unga att ägna sig åt fritidsaktiviteter.
		Utökat LOK-stöd	2 800 000	Föreningslivet (barn/unga, pensionär, funkis)
		Extra driftstöd för idrottsföreningar med egna anläggningar	1 000 000	Idrottsföreningar som driver egna anläggningar
		Regionmiljonen 2	1 000 000	RF-SISU Gotland - föreningslivet återrekrytering
2022	Mars/april	Utökade projektmedel Regionmiljonen 3	1 500 000	åter- och nyrekrytering, fokus barn/unga, pensionärer och funkis
Totalt extra medel			15 880 000	

5.2.1. Stöd togs fram i samarbete med RF-SISU Gotland

Tidigt under pandemin fick fritidsenheten i uppdrag av politiken att ta fram förslag på lämpliga stödåtgärder inom sektorn. Ett av de förslag som lades fram var hyreslättnader och extra driftstöd till privata anläggningar. Detta ansågs ge stort ekonomiskt stöd utan att det krävdes några extra administrativa insatser kring ansökan och handläggning, från vare sig från stödmottagare eller regionens sida. Förslagen togs fram genom beredningsmöten och i dialog med RF-SISU Gotland.

5.2.2. De flesta stöd var olika former av ekonomiska stöd

Som framgår i tabellen ovan utgjordes de flesta av stöden inom fritidssektorn av olika former av ekonomiska stöd. Det rörde sig både om nya former av stöd som föreningarna kunde söka och redan befintliga stödformer/bidrag i form av fortsatta aktivitetsstöd och resestöd, vilka fortsatte delas ut under pandemin trots rådande restriktioner inom sektorn. En av de nyillkomna stödformerna som regionen införde under 2020 var att vid två tillfällen möjliggöra för föreningar att söka kontantstöd för inkomstbortfall. Det var ett stöd som skulle hjälpa föreningarna att täcka upp för normala utgifter i verksamheten eller kostnader för uteblivna intäkter från planerad verksamhet.

5.2.3. Ekonomiska lättnader för idrottsföreningar

Utöver kontantstödet innefattade stora delar av stödet under första året av pandemin (fram till mars-april 2021) ett antal ekonomiska lättnader för idrottsföreningar. Bland annat i form av borttagen matchtaxa och slopad straffavgift för avbokade lokaler. En annan stor ekonomisk lättnad för föreningarna som regionen genomförde var som nämnts hyresbefrielse för föreningar som nyttjar kommunens lokaler och extra driftstöd till föreningar som driver egna anläggningar.

5.2.4. Regionmiljonen – ett extra verksamhetsstöd för återstart till föreningar

Från mars-april 2021 infördes ett stöd som kallades Regionmiljonen. Ett stöd som fram till sommaren 2022 kunde sökas vid tre tillfällen, men som även fortsatt efter det. Stödet var ett extra verksamhetsstöd som föreningarna kunde söka för hjälp med återstart under och efter pandemin. Ansökningarna administrerades av RF-SISU Gotland men stödet riktade sig inte enbart till idrottsföreningar utan till alla föreningar med barn- och ungdomsverksamhet, pensionärsföreningar och föreningar för personer med funktionsnedsättning (dessa föreningar kunde dock inte söka första omgången). Medlen som delats ut från Regionmiljonen har bland annat använts till inköp av material, insatser för att väcka intresse för olika fritidsaktiviteter och idrotter runt om i skolor och pensionärsföreningar, eller för att rekrytera nya ledare. Maxbelopp att söka för föreningarna var 50 000 kr. Under 2021 fick 53 av totalt 93 sökande föreningar stöd via Regionmiljonen.

5.2.5. Befintliga kanaler har använts för stöd till föreningar som annars också söker stöd

Stora delar av stödet som delats ut av regionen har delats ut genom befintliga kanaler och till föreningar som vanligtvis annars också söker olika former av aktivitetsstöd. Exempelvis har hyreslättnader, driftstöd, aktivitets- och resestöd utgått från befintliga kontaktuppgifter regionen haft till förfogande. Detta har bland annat inneburit att alla föreningar som har verksamhet i kommunala lokaler per automatik fått stöd genom hyresbefrielse utan att de själva har sökt stöd. Likaså har privata anläggningar som kommunen annars stöttat med driftstöd fått extra driftstöd under pandemin. Den

huvudsakliga målgruppen för regionens stöd har därmed varit föreningar som regionen haft någon form av etablerad kontakt med sedan tidigare.

Följaktligen har föreningar som annars inte söker eller beviljas stöd från regionen inte heller kunnat få ta del av vissa typer av stödinsatser under pandemin. Samtidigt har regionen möjliggjort för alla föreningar att kunna söka någon form av stöd, i början av pandemin genom det inrättade kontantstödet och senare genom Regionmiljonen.

5.3. Stödets påverkan på fritidssektorn

De stöd som regionen möjliggjorde under pandemin har av de allra flesta föreningar varit mycket uppskattade. Utifrån den enkät som genomförts uppger drygt 69 % av respondenterna att stödet de fick motsvarade deras behov och 86 % uppger att stödet kom i rätt tid.¹

5.3.1. I huvudsak ekonomiska stödåtgärder för att säkerställa fritidsverksamheternas fortlevnad

Den inriktning som stöden haft inom fritidssektorn har i huvudsak handlat om ekonomiska stödåtgärder. Syftet har varit att säkerställa fritidsverksamheternas fortlevnad genom att ge dem förutsättningar att klara de ekonomiska påfrestningar som pandemin bidrog till. Många föreningar har fått stort medlemstapp och därmed också en svårare ekonomisk situation p.g.a. förlorade medlemsintäkter till följd av begränsade förutsättningar att helt eller delvis bedriva sin verksamhet kopplat till restriktioner som infördes under pandemin. I genomförda intervjuer uppges det att många föreningar tappat fler äldre medlemmar men också ungdomar födda mellan 2000 och 2003. Många föreningar har trots utmaningar med restriktioner och ändrade förutsättningar fortsatt försöka bedriva sin verksamhet så gott de har kunnat. Att regionen valt att fortsätta att dela ut aktivitets- och resestödet har därför varit mycket uppskattat.

5.3.2. Olika effekt på olika typer av verksamheter

Samtidigt har stöden haft lite olika effekt på olika typer av fritidsverksamheter. Vissa föreningar har drabbats hårdare av de nationella restriktionerna och vissa har också haft större omkostnader och har således varit i behov av ganska stora ekonomiska stöd. Här nämns också i intervju att föreningar i kommunala hallar eventuellt drabbats hårdare på grund av att regionen har haft en hårdare tolkning av statliga restriktioner.

5.3.3. Kontantstöd fick relativt liten effekt

Det kontantstöd som föreningarna kunde söka i början av pandemin var ett av de stöd som i teorin kunde tyckas rimligt att införa, men som i praktiken inte gav några större effekter för föreningarna då den summa som mottogs var relativt låg i jämförelse med

¹ Ca 70% av de som besvarade enkäten uppger att de mottagit stöd från regionen.

den summa som föreningarna ansökt om. Detta berodde på antalet inkomna och beviljade ansökningar. Ansökningar om stöden krävde även en hel del tid och resurser från dels föreningarna som sökt men inte minst av regionens anställda som behövde avsätta tid för att både utforma kriterier och för att handlägga ansökningarna.

"Alltid svårt när man ska söka stöd och det är många som ska dela på pengarna. Det blir viss kompromiss vilket gör att man kanske måste vara beredd på att få en annan summa än vad man sökt för. Dock var det bra när vi fick vissa stöd som t.ex. LOK-stöden samma som innan och minskade hyreskostnader på hallar och hyra."

5.3.4. Hyresbefrielse och extra driftstöd gav högre effekt

De stöd som senare infördes i form av hyresbefrielse och extra driftstöd har sannolikt haft en större påverkan på sektorn utifrån ett ekonomiskt perspektiv. Detta stöd har fördelats på schablon vilket har inneburit att de med stora hyreskostnader har fått högre stödbelopp. På så sätt har föreningar med stora fasta avgifter fått en ekonomisk lättnad. Stöden innebar som tidigare nämnt inte någon extra arbetsbörda, varken för föreningarna som inte behövde ansöka om stödet utan tilldelades stöd per automatik, eller för regionen som därmed inte heller behövde införa någon extra handläggning av ansökningar.

"Mycket bra med hyresbefrielse då det var svårt att veta när deltagarna fick eller kunde komma p.g.a. de rådande restriktionerna."

Hyresstöden delades dock enbart ut till föreningar som hyr anläggning av regionen och driftstödet till de som annars brukar söka stöd för sina privata anläggningar. Förutsättningarna för att få detta stöd var således avgränsat till en viss målgrupp och en del föreningar upplever att de har fallit mellan stolarna på grund av den hyresform de har för sin anläggning.

"Vi känner att vi blir orättvist klassade som hyr våra lokaler. Trots att vi hyrt i över 10 år och har kontrakt på nästkommande 10 år särbehandlas vi. Vi sköter ju många gånger vår anläggning som just vår."

Samtidigt har en del föreningar som kanske inte upplevt att de varit särskilt begränsade i sitt verksamhetsutövande eller i behov av ekonomiskt stöd ändå fått stöd. Här nämns exempelvis golf som en verksamhet som fått stöd trots att behovet inte varit så stort. På så sätt har hyres- och driftstödet inte varit helt träffsäkert utifrån de föreningar som har haft störst behov.

5.3.5. Regionmiljonen hade stor påverkan

Ett annat stöd som uppges ha haft en stor påverkan på fritidssektorn, framför allt för återhämtning och verksamhetsutveckling, är **Regionmiljonen** som regionen drog i gång drygt ett år in i pandemin. Som nämnt har stödet syftat till att hantera effekterna av pandemin. Därmed har föreningar kunnat få stöd för insatser för återrekrytering av

medlemmar och fritidsledare eller för inköp av utrustning. För detta stöd har regionen fått stöd från RF-sisu att handlägga.

Regionmiljonen är en mycket bra möjlighet för oss som förening att söka medel för olika utvecklingsidéer i föreningen.

Regionmiljonen uppges även ha varit mer träffsäker på bredden i och med att medlen har varit öppna för alla föreningsverksamheter att söka och inte begränsade till föreningar som regionen annars har kontakt med. I början var dock para-idrottsverksamhet/verksamhet för funktionshindrade exkluderade. I enkätundersökningen uppges även en social förening att de inte riktigt upplever sig rymmas inom ramen för de kriterier som Regionmiljonen baseras på.

"Som en social förening som bedriver stor verksamhet känns det som om vi inte passar i sökkriterierna. Ha försökt söka men får svar att vi inte tillhör målgruppen."

Sammantaget har stöden inom fritidssektorn haft en viktig ekonomisk betydelse för många verksamheter och har hjälpt dem att upprätthålla verksamheten och klara av pandemin. Alla föreningar har inte känt sig träffade av stöden medan andra har fått men inte riktigt behövt.

5.4. Framgångsfaktorer och utmaningar

Enligt den enkät som skickades ut till föreningar på Gotland uppges de flesta, drygt 70 procent, att de tycker att regionens agerande och bemötande har varit bra eller mycket bra under pandemin.

"En liten region med små medel. Regionen gjorde bra ifrån sig utifrån förutsättningarna."

En rad framgångsfaktorer, främst kopplade till regionens arbetssätt och engagemang, har lyfts fram.

5.4.1. Hanteringen av stöden genom befintliga kanaler var effektiv och stärkte samverkan

Stödmottagare har i intervjuer och genom enkätsvar uttryckt att stöden i stort har motsvarat behoven. Här innebar valet att hantera stora delar av stöden genom befintliga kanaler att regionen snabbt kunde nå ut till föreningarna och att föreningarna själva inte behövde lägga tid på att ansöka om stöden. Vidare innebar detta även mindre administration kring utformning av stöd för regionen och hantering av ansökningar. För de föreningar som fått stöd har denna effektiva hantering varit positivt. Hela 86 procent av de svarande på enkäten uppges att de tycker att stöden kom i rätt tid. Regionens arbetssätt under pandemin anses även ha bidragit till att stärka samverkan och dialogen med föreningslivet.

"Tycker regionen och kultur och fritid gör ett bra arbete med mycket ekonomiskt stöd till föreningslivet."

5.4.2. Regionen har utgjort en mycket uppskattad rådgivande funktion

Regionens engagemang och rådgivande funktion har inom fritidssektorn varit mycket uppskattat. I genomförda intervjuer uttrycker stödmottagare att regionen varit till hjälp genom att fungera som ett bollplank och stöd i hur olika föreningar ska tänka kring utförandet av sin verksamhet. Några lyfter även att kommunikationen har fungerat väl, där regionen uppges ha haft en snabb och god kommunikation med de föreningar som hört av sig. Flera har även uttryckt att de särskilt uppskattat möjligheten att få prata med regionens smittskyddsläkare eftersom de då har kunnat få svar på många av de frågor som deras egna medlemmar har frågat om.

"Smittskyddsläkare gav information ungefär var tredje vecka till idrottsföreningar, vilket var bra."

5.4.3. Etablerat samarbete med RF-SISU Gotland stärktes ytterligare

En ytterligare fördel i stödåtgärderna har varit det etablerade samarbetet med RF-SISU Gotland som stärktes ytterligare under pandemin. Något som har underlättat samarbetet här är enligt regionen och RF-SISU Gotland själva sannolikt att RF-SISU Gotland endast har Gotland som arbetsområde till skillnad från andra regioner. RF-SISU Gotland har bland annat stöttat regionen med tolkning av de nationella restriktioner som gällde sektorn, särskilt i början av pandemin. Vidare har RF-SISU Gotland även stöttat med att nå ut med information till idrottsverksamheter genom sina kontaktytor, samt med att administrera stödet från Regionmiljonen. Detta uppges ha varit ett bra stöd för regionen under en tid med höga påfrestningar eftersom organisationen har få resurser.

5.4.4. Att nyttja etablerade kanaler har inneburit att vissa föreningar exkluderats

Valet att hantera stora delar av stödet genom befintliga kanaler har både varit en framgångsfaktor och en utmaning. Å ena sidan har valet att nyttja befintliga kanaler som nämnt gjort att regionen nått ut brett och många föreningar har fått stöd snabbt och enkelt. Samtidigt har stöden inte alltid varit helt träffsäkra och vissa känt sig exkluderade från stora delar av det regionala stödet. Även om det funnits stöd som alla har kunnat söka har vissa föreningar fallit mellan stolarna när det kommer till möjligheten att ta del av större ekonomiska stödinsatser. Som tidigare nämnt har vissa föreningar inte kunnat ta del av exempelvis hyres- och driftstödet, som var ett stort ekonomiskt stöd, trots att de har haft mycket stora behov. Samtidigt har andra föreningar som kanske inte har haft lika stort behov av ekonomiskt stöd fått stöd. Det har därmed funnits utmaningar med att hitta en balans och flexibilitet i stödet som säkerställer att föreningarna både får stödet snabbt och smidigt, samtidigt som de med störst behov får prioriteras.

"De som exkluderats innan har också exkluderats nu. Det var nackdelen med att använda existerande stödkanaler. Regionen kunde kanske ha varit lite mer pragmatiska. Men å andra sidan är tiden avgörande i det här fallet - att få ut stöden snabbt har varit bra."

5.4.5. Till viss del krångligt ansökningsförfarande

För de stöd som föreningarna har kunnat söka – kontantstöd för inkomstbortfall och stöd från Regionmiljonen – tycker de flesta att ansökningsprocessen var enkel och tydlig. Några har i enkät och intervjuer framfört att de dock tycker det var dålig information och krångligt samt onödigt tids- och resurskrävande att regionen ställde krav på att föreningarna skulle redovisa ekonomiska uppgifter enligt specifika perioder som inte låg i linje med vanlig kvartalsredovisning.

"Att ni hade egna perioder försvårade. Det var inte kvartalsvis eller månadsvis utan ibland typ 11 november - till... Vilket krävde att vi fick lägga onödig arbetstid (betald med pengar vi saknade) istället för att ha normala perioder utifrån bokföringsmässiga synvinkel. Det kändes jätteonödigt."

5.4.6. Utmaning att nå föreningar som regionen vanligtvis inte har kontakt med

Pandemin belyste även att det fanns en viss brist på etablerade kanaler mellan regionen och fritidsföreningar. Den dialog som normalt förs mellan parterna sker i samband med årsrapportering eller när föreningar söker stöd. Detta innebär att fritidsverksamheten i huvudsak har etablerad kontakt med föreningar som annars söker stöd men inte med andra föreningar på ön. Det har därmed funnits en utmaning med att nå ut med information till föreningar som regionen inte annars interagerar med. Här har regionen som nämnt haft viss hjälp av de kontakter och informationskanaler som RF-SISU har med idrottsföreningar. Dock innebär bristen på etablerad kontakt med många föreningar att regionen förmodligen inte har nått ut lika bra till alla typer av föreningar. Några som nämnts här är exempelvis schackföreningar, scouter-föreningar eller kyrkliga föreningar.

5.4.7. Utmaning att hinna med ordinarie arbete

Slutligen har det, liksom för många andra verksamheter, varit en utmanande arbetsperiod för personal på fritidsenheten. Enheten består av relativt få medarbetare som under en lång period har haft en ansträngd arbetssituation med flera tillkommande arbetsuppgifter utöver ordinarie.

5.5. Lärdomar inför framtiden

Lärdomar som dragits från fritidssektorn berör vikten av att hitta en balans mellan effektivitet och träffsäkerhet gällande utdelning av stöd. Från Regionens sida har det upplevts svårt att balansera en snabb och effektiv utdelning av stöden och samtidigt säkerställa att stöden gick till de som behövde dem som mest.

Att nyttja befintliga strukturer och kanaler har sina fördelar och nackdelar. För att säkerställa att stöd vid en framtida kris verkligen når ut effektivt men också till de med störst behov behövs en kombination av stödformer, liksom de olika stödformer som regionen har haft under pandemin. Inför en eventuell framtida kris kan det dock finnas skäl att fundera över vilka av stöden som ska delas ut per automatik via befintliga

kanaler och vilka som är rimligare att de behöver sökas, även om de kräver viss handpåläggning.

Utifrån vår analys ser vi att ett fortsatt och utökat aktivitets- och resestöd är ett bra sätt att stötta föreningarna på. Detta då omkostnaderna är ofta är desamma även om verksamheten i perioder är begränsad. Medlemstappet påverkar också föreningarnas ekonomi, vilket gör det rimligt att också ge ett extra bidrag.

När det kommer till hyres- och driftstödet har det å ena sidan gett föreningarna ett relativt stort ekonomiskt stöd utan att de krävt någon extra administration. Samtidigt har det inte alltid gått till de med störst behov. Här är vår bedömning att detta stöd istället hade kunnat bakas ihop med det kontantstöd för inkomstbortfall som regionen hade inledningsvis. Dels skulle det göra det stödet mer omfattande rent ekonomiskt och dels skulle det säkerställa att de föreningar som har störst behov ges stöd. En nackdel här är att stödet hade tagit längre tid för att nå föreningarna, men det skulle samtidigt bidra till att färre föreningar hade exkluderats. Här är det självklart viktigt att regionen redan nu etablerar urvalskriterier och upplägg för arbetsätt för handläggning för ett sådant stöd för att det ska vara rimligt att genomföra vid en krissituation i framtiden – en situation som ofta innebär att beslut behöver fattas snabbt och lite tid finns för att utreda och utveckla något nytt.

En annan lärdom som analysen lett fram till är att det kan finnas goda skäl för regionen att etablera kanaler för information och att stärka dialogen med Gotlands föreningar. Här har samarbetet med RF-SISU under pandemin gjort att man har kunnat nå ut bra till framför allt idrottsföreningar och kunnat lyssna in till behov som de har haft. Dock verkar regionens egna kontaktytor vara begränsade, dels till enklare kontaktformer med till föreningar i samband med bidragsansökningar, dels i form av kontaktregister som inte är uppdaterade. Detta innebär att det finns begränsningar regionens förmåga att på ett snabbt och smidigt sätt nå ut till föreningar med information eller för dialog, vilket är särskilt viktigt under en pandemi. Här kan det således finnas skäl att utforska kompletterande former för kontakt med föreningssektorn.

6. Jämförande utblick

I syfte att dra lärdomar från hur andra regioner och kommuner hanterat pandemin genomfördes en mindre omvärldsutblick. Utblicken gjordes genom att totalt 10 representanter som från region Jämtland Härjedalen, Region Kalmar, Mörbylånga kommun och Härjedalens kommun intervjuades. Samtliga intervjuade arbetade på olika sätt med stödinsatser till näringsliv, kultur och/eller fritidssektorn under pandemin.

Region Jämtland Härjedalen i korthet:

- ✦ Antal kommuner: 8 (Berg, Bräcke, Härjedalen, Krokom, Ragunda, Strömsund, Åre och Östersunds)
- ✦ Invånarantal: ca 132 000.
- ✦ Näringsliv: Besöksnäringen utgör en basnäring. 2021 omsatte besöksnäringen 5,69 miljarder kronor och turismen genererar årligen omkring 7 700 arbeten.
- ✦ Kultur och fritid: Regionen har liksom Region Gotland ett rikt kulturarv och ett varierat kulturutbud samt en hög föreningsaktivitet.

Region Kalmar i korthet:

- ✦ Antal kommuner: 12 (Borgholm, Emmaboda, Hultsfred, Högsby, Kalmar, Mönsterås, Mörbylånga, Nybro, Oskarshamn, Torsås, Vimmerby och Västervik)
- ✦ Invånarantal: ca 244 670
- ✦ Näringsliv: Besöksnäring och tillverkningsindustrin är de centrala näringarna. Smålandskusten och Öland lockar även många besökare under sommarhalvåret.
- ✦ Kultur och fritid: Hög delaktighet i kultur- och samhällsföreningar. Regionen samverkar med andra län i södra Sverige genom samarbetena *Sydostkultur* och *Regionsamverkan Sydsverige*. Finns ett stort fritidsengagemang i regionen med över 600 idrottsföreningar.

I stora drag liknar berättelserna från respektive region varandra. Både Region Jämtland Härjedalen och Region Kalmar klarade sig i stort relativt väl igenom pandemin, mycket på grund av den ökade inhemska turismen. De stödinsatser som erbjöds var i allt väsentligt likartade och man upplevde samma förändringar i arbetssätt som i region Gotland – ett närmare och mer snabbfotat samarbete med ett tydligt gemensamt mål.

I detta kapitel sammanfattar vi de stödinsatser som erbjöds från regionerna och kommunerna till näringslivet och till kultur- och fritidssektorn, vilka framgångsfaktorer intervjupersonerna lyfte fram i sina interna arbetssätt samt vilka utmaningar de upplevde under pandemin.

6.1. Stödinsatser för näringslivet

Stöden som erbjöds näringslivet från de båda regionerna såg relativt likartade ut och likande även det stöd Region Gotland erbjöd. Det kunde handla om rent ekonomisk hjälp likväl som stöd i form av t.ex. jourtelefoner, marknadsföringskampanjer, köp av presentkort m.m. Nedan har vi sammanställt de insatser som lyfts fram under intervjuerna.

6.1.1. Omställningsstöd

Både Region Jämtland Härjedalen och Region Kalmar erbjöd, i likhet med Region Gotland, omställningsstöd för företag som ville utveckla eller förändra sina verksamheter i syfte att tackla de nya förutsättningar pandemin förde med sig. Stödet kunde sökas för en bred palett av olika insatser, och i Region Jämtland Härjedalen kunde det även sökas för att investera i ny utrustning. Det som stödet dock användes till i helt klart störst utsträckning var att skapa förutsättningar för att möta kunder digitalt eller till att ta fram strategier för hur man skulle kunna ta emot kunder och besökare på smittsäkra sätt. I intervjuerna framgick att flera av de företag som fick stöd för att göra en digital omställning sannolikt redan hade planerat att göra detta, men i och med de nya förutsättningarna och det ekonomiska stödet tidigarelades planerna. Region Kalmar hade ett omställningsstöd sedan tidigare, men utvidgade det under pandemin till att täcka 90 % av kostnaderna från tidigare 50 %. I Region Jämtland Härjedalen omfattade omställningsstödet sammanlagt 24 miljoner kronor.

Mot slutet av och efter pandemin har stödet gjorts om för att göra det möjligt för företag att anpassa verksamheter för framtiden, snarare än att tackla pandemin. En av de intervjuade som arbetar med näringslivsutveckling i sin region sammanfattade situationen på ett kärnfullt sätt:

"I början handlade det att ställa om för att överleva här och nu. Nu handlar det om att ställa om inför framtiden och för en ny marknad. Företagen har tvingats att tänka mer långsiktigt, inte bara rädda dagen."

6.1.2. Kompetensutveckling

Region Jämtland Härjedalen drev projektet *Rädda besöksnäringen* och Region Kalmar erbjöd ekonomiskt stöd upp till 8000 kr för företag som såg ett behov av att få stöd av externa rådgivare, samt så kallade konsultcheckar till kulturella och kreativa branscher inom besöksnäringen. Vi har valt att samla båda dessa typer av insatser under samma rubrik då de syftar till samma sak – att stötta företag med kompetensutveckling. Företag har kunnat söka om stöd för att anlita konsulter för kompetensutveckling inom t.ex. juridik och ekonomi eller för att få stöd i att söka det statliga permitteringsstödet. Det kunde även handla om att "coacha" verksamheterna för att ställa om sina verksamheter. En utmaning med stödet var att nå ut med information om att det fanns tillgängligt för företagare. För att nå ut med stödet bättre valde man i Region Jämtland Härjedalen att upphandla ett antal konsulter som fanns tillgängliga genom ett antal kommuner i regionen.

6.1.3. Övriga stöd

Utöver det stöd som gått att söka har regionerna även erbjudit ett flertal andra typer av stöd, så som:

- ✦ Stödtelefoner, likt den företagsjour som Region Gotland inrättade, för att stötta företag i hur de t.ex. ska gå tillväga för att söka det statliga stödet eller för att ge allmänna råd och stöd i den situation företagen stod inför. Här lyfte flera av de vi

intervjuade fram att det inte bara handlade om att ge stöd i företagsrelaterade frågor, utan att även bemöta och stötta individer som i vissa fall befann sig i mycket utsatta situationer. I Region Kalmar fick de som bemannade stödtelefonerna utbildning i hur de skulle hantera människor i kris samt i suicidscreening. Som en intervjuperson uttryckte det:

”Det var viktigt att inte bara fråga hur det går, utan även hur man mår.”

- ✦ Regionledningarna har även köpt presentkort till sina anställda, att använda i lokala butiker och restauranger.
- ✦ Vidare har man stöttat både kommuner och företag med marknadsföring för att locka besökare samt för att förmå folk att handla lokalt.

6.1.4. Kommunalt stöd

Stödet från kommunerna har handlat om lättnader av olika typer av avgifter så som hyror och avgifter för vatten och avfall. Man har även avstått från att göra vissa inspektioner som medför avgifter för företag.

Ett av de större ekonomiska stöd som kommuner kunnat erbjuda är subventionering av skolluncher, där skolelever fått ersättning av kommunen för att köpa lunch på restauranger. Även stöd via telefon för företag som har behövt hjälp att orientera sig mellan de olika stödinsatser som fanns att tillgå samt för att få rådgivning i mer allmänna frågor har erbjudits.

6.2. Stödinsatser för kultur och fritidssektorn

Då flera kulturutövare även är företagare har dessa haft tillgång till de olika typer av stöd som redovisats i föregående avsnitt. Utöver ovan nämnda stöd lyftes följande insatser fram under intervjuerna:

- ✦ I region Kalmar erbjöds ett omställningsstöd till kulturutövare där de kunde få upp till 200 000 kr för att ställa om för att nå ut med sin verksamhet. Kulturutövare kunde även söka stöd för att ta fram strategier och verksamhetsplaner för hur de skulle hantera pandemin samt för att fördjupa samverkan med andra aktörer.
- ✦ Region Jämtland Härjedalen beslutade tidigt att inte återkräva tidigare utbetalat bidrag och omprioriterade även den egna kulturbudgeten för att kulturskapare skulle kunna söka medel om upp till 20 000 kr för att starta projekt lokalt.
- ✦ En annan typ av stödinsats som förekom inom båda regionerna (och även i region Gotland) var att regionen beställde olika typer av jobb eller tjänster av kulturskapare, som sedan fick betalt. Region Kalmar erbjöd även arbetsstipendier till kulturskapare till ett sammanlagt värde av 1,5 miljoner kronor. Med andra ord inga rena ekonomiska bidrag, utan precis som i region Gotland stöd med motkrav, men ändå en form av ekonomiskt stöd.
- ✦ Både Region Jämtland Härjedalen och Region Kalmar erbjuder även olika former av stödinsatser för att kulturskapare och fritidsverksamheter ska kunna återhämta sig efter pandemin. Region Kalmar har t.ex. ett arrangemangsstöd där en arrangör kan få 50 % eller upp till 25 000 kr i ersättning för kostnader för artister,

och ett stöd som kallas Unga hjärta rörelse som syftar till att få tillbaka barn och ungdomar i föreningslivet.

6.3. Framgångsfaktorer och utmaningar

Utöver de stödinsatser som erbjudits diskuterades även regionernas och kommunernas interna arbetssätt under intervjuerna – hur påverkades arbetssätten, vilka var de viktigaste interna framgångsfaktorerna och vilka var de största utmaningarna?

6.3.1. Framgångsfaktorer

De framgångsfaktorer som lyftes fram resonerade väl mellan regionerna i utblicken, såväl som med de faktorer som lyfts fram från region Gotland:

- ✦ **Intensifierat samarbete.** Den absolut mest framträdande framgångsfaktorn som lyfts i samtliga intervjuer är att samarbetet inom och utanför den egna organisationen intensifierades under pandemin. Det handlade både om att det i det dagliga arbetet blev lättare att ta kontakt med relevanta personer likväl som att befintliga forum för samverkan utvecklades och accelererades – så som exempelvis regionala nätverksträffar med näringslivschefer och nätverk med kulturutövare. Det ökade samarbetet medförde en större kreativitet i att hitta lösningar och nya vägar framåt, det gjorde även att man kunde agera snabbare och att tilliten mellan olika aktörer ökade - samarbetet var med andra ord en förutsättning för flera andra framgångsfaktorer. Att samverkan tog sådan fart under pandemin tros bero på att alla insåg allvaret i situationen och att alla hade en samlad, tydlig målbild att sträva efter. Följande citat från en av intervjuerna fungerar som en bra sammanfattning av det samlade budskapet från samtliga samtal:

"Det fanns en ökad flexibilitet och kreativitet inom regionen och i samarbeten – en större vilja att hugga tag där det behövdes."

- ✦ **Ett snabbt agerande.** Att regionerna har agerat relativt snabbt har även det varit en stor framgångsfaktor. Det gäller såväl i början av pandemin – att man tidigt kom i gång med olika insatser – som att verksamheterna snabbt anpassade sig efter hur förutsättningarna utvecklades. Den nära dialogen med såväl stödsökande som mellan olika verksamheter internt medförde att man snabbt och smidigt kunde justera stöden mellan utlysningarna för att få dem bättre anpassade efter behoven.
- ✦ **Ökat mandat och pragmatism.** Representanter från båda intervjuade regioner upplevde att förtroendet från politiken och den egna ledningen ökade under pandemin. Detta visade sig genom att verksamheterna fick utökat eget mandat att fatta beslut om stödfördelningar samt att de förslag som lades fram för politiken som regel godtogs omgående. Det ökade förtroendet var en

förutsättning för att kunna agera snabbt, likväl som det var en produkt av det närmre samarbetet. Flera av de intervjuade framhåller även att det fanns en ökad pragmatism i tolkningen av regelverken kring vilka aktörer som var stödberättigade. Detta medförde att en del företag och utövare fick stöd beviljat under pandemin, som de tidigare inte fått.

- ✦ **Ökad kommunikation och digitalisering.** På samma sätt som företag och kulturutövare blev tvungna att hitta nya vägar att möta sina kunder och konsumenter på, blev även regionerna tvungna att hitta nya sätt att nå ut till stödsökande på. I stort handlade det om att verksamheter ökade sin närvaro i olika digitala kanaler, framför allt i sociala medier. I vissa fall kunde det dock även handla om att hitta forum för nya målgrupper som man tidigare inte haft kontakt med – i syfte att sprida information kring de stödinsatser som fanns att tillgå.

6.3.2. Utmaningar

Likväl som med framgångsfaktorerna liknar i det stora hela de utmaningar som lyfts fram i intervjuerna varandra.

- ✦ **Oförutsägbarheten.** Samtliga intervjupersoner lyfte fram samma grundläggande utmaning som alla i samhället upplevde – ingen visste hur pandemin skulle utvecklas eller hur länge den skulle fortgå. Detta gjorde det svårt att planera det långsiktiga arbetet och medförde även att stödinsatserna blev uppdelade och fokuserade på korta perioder.
- ✦ **Svåröverskådligt.** Flera av de intervjuade upplevde att det var utmanade att orientera sig i all information som kom från olika håll, en upplevelse som även delades med de stödsökande. Flera stödsökande hade även svårt att förstå var de skulle vända sig för olika frågor eller för att få tillgång till de olika stödinsatserna. För att stötta företagare i att navigera mellan olika förvaltningar och stöd fanns såväl regionala som kommunala stödtelefoner, vilket sannolikt har varit till stor hjälp.

Flera av regionrepresentanterna upplevde även att de förväntades veta mer om smittläget och kommande restriktioner än det som kommunicerades ut i medierna, vilket medförde en ökad press utifrån och en stor kommunikativ börda. För att bidra till en ökad trygghet och för att styra frågor kopplat till smittan till rätt instans bjöds de regionala smittskyddsläkarna in till olika forum med näringslivsrepresentanter och med kulturutövare.

- ✦ **En splittrad målgrupp.** Flera av de intervjuade upplevde att det var svårt att nå ut till den breda massan av stödberättigade, framför allt i början. Utmaningen gällde både att det var svårt att få ut information om att det fanns stöd att söka till alla målgrupper, såväl som att anpassa stöden efter behoven. Även om detta blev bättre i takt med att tiden gick är upplevelsen att vissa delar av målgrupperna eventuellt missade stora delar av stöden. Sannolikt rör det sig om företag och

utövare som sedan tidigare är ovana vid att ha kontakt med offentliga aktörer och som aldrig sökt andra stöd.

- ✦ En av de intervjuade hade upplevt att det även var utmanade att hitta rätt nivå på de forum som de träffade företagare och kulturutövare i. Här såg den intervjuade att de kunde varit bättre på att dela upp deltagarna i flera olika forum och på så sätt göra tillfällena mer relevanta för de som deltog.

7. Slutsatser och rekommendationer

Pandemins påverkan generellt på de tre sektorerna näringsliv, kultur och fritid är en mycket stor fråga. Det är många faktorer som inverkar på effekten av pandemin. Vår utgångspunkt i vår analys och våra slutsatser är de insatser och de stödåtgärder som regionen införde. Nedan sammanfattar vi våra slutsatser kopplat till tre perspektiv:

1. Övergripande kring pandemins effekter
2. Internt fokus – hur fungerade organisationen internt?
3. Externt fokus – hur upplevde stödmottagarna situation och stöd?

7.1. Övergripande slutsatser kring pandemins effekter

7.1.1. En tid präglad av ovisshet och snabba beslut

Det vi kan konstatera är att pandemin var en mycket speciell tid som till hög grad präglades av ovisshet samtidigt som det var nödvändigt med snabba beslut och åtgärder. Det rådde stor ovisshet kring hur länge pandemin skulle pågå och vilken slutlig påverkan den skulle ha på näringslivet, kultur- och fritidssektorn. Det var under dessa förutsättningar som regionen hade att arbeta när stöd till dessa sektorer skulle utformas och handläggas. Det var naturligtvis utmanande för medarbetarna att ta fram relevanta stödåtgärder, fatta snabba beslut, att informera om och fördela stöd på kort tid samtidigt som det rådde ett stort tryck från samhället på verkningfulla åtgärder.

7.1.2. Regionen bäddade för kris men många verksamheter har klarat sig bra

Regionen och aktörerna inom de aktuella sektorerna hade att förhålla sig till denna ovisshet och en föränderlig värld med nya restriktioner och villkor som kunde ändras från dag till dag. Vi kan konstatera att regionen bäddade för en stor kris med kraftfulla stödåtgärder till många verksamheter. Men vi kan också konstatera att för en rad verksamheter inom näringslivssektorn blev effekten av pandemin inte lika stor som först befarades. Gotland slog rekord i antal besökare under sommarmånaderna och befolkningen över året växte. På många sätt blomstrade en del verksamheter i besöksnäringen under denna tid. Vissa verksamheter har på så sätt utvecklats positivt under pandemin.

7.1.3. Pandemin satte ljus på utmaningar inom kultursektorn

Generellt var det verksamheter med aktiviteter som kräver att de utförs inomhus som drabbades hårdast under pandemin. Särskilt inom kultur- och föreningsliv har verksamheterna med inomhusaktiviteter påverkats av olika restriktioner. Samtidigt kan vi

konstatera att pandemin har satt ljus på utmaningar inom kultursektorn och hur sårbar denna sektor och dess utövare är vid kris. Detta har upplevts positivt av medarbetarna som märkte av att politiker fått en tydlig bild av hur kultursektorn påverkas av en sådan här kris genom ökat stöd till och fokus på kultursektorn under pandemin.

7.1.4. Utblick visar på liknande påverkan och hantering i andra regioner

Vår utblick till Region Jämtland Härjedalen och Region Kalmar visar att regionernas hantering av stödåtgärder under pandemin liknar Region Gotlands. I stora drag finns det fler likheter än skillnader mellan hur pandemin hanterats inom de olika regionerna. Stödinsatserna har haft liknande fokus, att stötta företag och utövare att tackla de förutsättningar pandemin förde med sig samt att säkerställa att verksamheterna kan fortsätta även efter pandemin. Även de interna arbetsätten har förändrats på liknande sätt, med ett ökat fokus på samverkan och snabba beslut i syfte att stötta företag, kulturutövare och fritidssektorn. Region Gotland ser på flera sätt ut att ha haft fördel av att vara både kommun och region i ett. Det har förkortat besluts- och kontaktvägar, vilket medför snabbare beslut och större samsyn.

Både Region Jämtland Härjedalen och Region Kalmar har på liknande sätt som Region Gotland erbjudit stöd för t.ex. omställning, kompetensutveckling och återstart. Stöd från kommunerna i dessa regioner har handlat om insatser såsom hyreslättnader och sänkta eller borttagna avgifter i syfte att främja kultur- och fritidssektorn. Både regionerna och kommunerna som vi har intervjuat har haft telefonsupport likt Företagsjouren för att erbjuda information, orientering i statliga stöd och stöttning i allmänhet till näringslivet.

7.2. Slutsatser kring regionens interna hantering

7.2.1. Regionen har lyckats väl

Vår övergripande slutsats är att regionen har lyckats mycket väl med hanteringen av stödåtgärder. De stödåtgärder som har satts in har gett dels många nöjda stödmottagare, dels nöjda medarbetare som är stolta över vad som åstadkoms under pandemin. Vi har under våra intervjuer fått intryck av att flera medarbetare på olika sätt har fått en ny passion för sina yrken och upplever att de har skapat reell nytta för regionens medborgare.

7.2.2. Tydligt ledarskap från ledning och politiker

Att regionen har lyckats väl har till stor del berott på ett tydligt ledarskap från både ledning och politiker under pandemin. Det skapade känslan av att det var viktigt att alla internt på regionen skulle dra åt samma håll och släppa på prestige för att stötta både näringslivs-, kultur- och fritidssektorn. Tjänstemännen upplevde på så sätt ett utökat mandat att arbeta fram relevanta stödåtgärder och ett stort förtroende från politiker och ledning vilket underlättade ett snabbt agerande i en pressad tid.

7.2.3. Samverkan är viktig och har fungerat över förväntan

Pandemin har vidare satt ljuset på vikten av att samverka internt och med externa aktörer. Samverkan har fungerat över förväntan och har även fördjupats i alla tre sektorer. Regionens medarbetare har uppfattats som oerhört lyhörda, särskilt för näringslivets behov. Det har varit viktigt för företagen att känna att någon fanns där som lyssnade på dem och en trygghet för företagen att de hade någon att höra av sig till. Även om det ekonomiska stödet från regionen inte var så stort så hade stödåtgärderna och att de kände att de inte lämnades åt sitt öde

7.2.4. Smittskyddsläkaren var tillgänglig vilket har haft stor betydelse

En viktig framgångsfaktor som lyfts i intervjuerna är att smittskyddsläkaren under denna tid har varit tillgänglig för alla sektorer. Det har varit mycket uppskattat bland både externa aktörer såväl som bland medarbetarna på regionen att smittskyddsläkaren har tagit sig tid och svarat på frågor, förklarat restriktioner och samtidigt diskuterat vad som varit möjligt att genomföra under rådande omständigheter. Smittskyddsläkaren får mycket beröm för sitt arbete och tillgänglighet under denna hårt arbetsbelastade tid.

7.3. Slutsatser kring effekter för stödmottagarna

7.3.1. Effekterna av pandemin skiljer sig mellan sektorerna

Vi kan konstatera att effekterna av pandemin skiljer sig mellan sektorerna. Delar av kultursektorn och även fritidssektorn drabbades hårt av pandemin och de restriktioner som följde samtidigt som besöksnäringen på Gotland gjorde rekordår. Vi kan också konstatera att representanter från näringslivssektorn tenderar att vara mer nöjda med stödåtgärderna och regionens agerande än representanter från kultursektorn.

7.3.2. Regionens stödåtgärder har varit viktiga – både ekonomiskt och som signalvärde

De stödåtgärder som regionen satte in har haft ett stort värde för de verksamheter som drabbats av pandemin, dels rent ekonomiskt men åtgärderna har även haft ett stort signalvärde för verksamheterna inom alla tre sektorerna. Genom de åtgärder som har satts in som inte har haft stort ekonomiskt värde har regionen ändå tydligt signalerat att man velat stötta verksamheterna i en svår tid. Exempel på sådana åtgärder som lyfts är exempelvis de lunchkuponger som delades ut till gymnasieelever för att stötta näringslivet i Visby.

7.3.3. Många har upplevt regionen som mycket lyhörda, särskilt för näringslivets behov

Det är tydligt under intervjuer och genom enkätsvar att många har upplevt att regionen varit mycket lyhörda för verksamheternas behov under pandemin. Detta märks allra tydligast kopplat till näringslivets behov, där näringslivsorganisationerna berömmar regionen för hur medlemmarnas behov har hörtsammats och att regionens

agerande och samverkan med näringslivsorganisationerna har visat på kraftsamling och en vilja att stötta och samverka på ett sätt som varit föredömligt.

7.3.4. En del som genomfördes var inte direkt knutet till pandemin – men blev bra

Även om en del stöd som regionen förmedlade gick till insatser som inte var direkt knutna till pandemin, så som landsbygdsutvecklingsstöd och utveckling av idéer i en del företag, kan vi konstatera att det gav nytta både på kort och lång sikt för de verksamheter som fick ta del av stöden. Stöden har möjliggjort utveckling av besöksnäring eller lett till utveckling av företag som kanske inte var viktig för att hantera effekterna av pandemin, men som på längre sikt utvecklar både landsbygd och konkurrenskraft i företag.

7.3.5. Regionen sköt brett med sina stödinsatser – har mer gjorts än vad som behövdes?

Vi kan vidare konstatera att regionen sköt brett med sina stödinsatser och satte in stödåtgärder på olika nivåer för att för att träffa många verksamheter inom de tre sektorerna. Det har handlat om alltifrån företagsjour, till att regionen stöttat konstprojekt från en bredd av kulturutövare, till slopade hyreslättintäkter för en bredd av föreningar – stöd som gynnade även de som egentligen inte drabbades hårt av pandemin. En fråga som blir relevant att ställa sig är om regionen gjort mer än vad som behövts för att stötta verksamheterna under pandemin. Samtidigt kan vi dock konstatera att budgeten under pandemin tillät denna typ av insatser, att insatserna låg inom regionens mandat och att regionens olika typer av stöd har haft ett stort signalvärde för medborgare, företag, kulturutövare och föreningsverksamhet på Gotland.

7.4. Rekommendationer

Nedan presenteras Governos rekommendationer till Region Gotland, för att ta vara på de lärdomar som arbetet med stödåtgärder under pandemin har gett.

✦ Agera snabbt och arbeta för att undvika stuprör

När en kris inträffar är det viktigt att kunna agera snabbt. Det är därför viktigt att rigga för en organisation som kan fatta snabba beslut och där man inte fastnar i stuprör. Det kan handla om att engagera både externa och interna verksamheter och att göra det på ett tidigt stadium. Arbetet under pandemin har visat på vikten av att alla avdelningar/enheter arbetar tillsammans mot samma mål för att processen ska gå smidigt, "att kroka arm" har det uttryckts under vår utredning. Med en organisation som är beredd på att snabbt kunna ställa om och gemensamt arbeta fram lösningar för att undvika stuprör kan kriser hanteras.

✦ Lär av varandra – vilka framgångsfaktorer från de olika sektorerna kan utvecklas vidare och spridas?

Hämta goda exempel från varandras arbete och lär av varandra! Vår analys visar att varje sektor har haft olika framgångsfaktorer och vi ser att sektorerna på så sätt har mycket att lära av varandra. Vår rekommendation är att ta tillvara på

lärdomarna och framgångsfaktorerna från de olika sektorerna och arbeta för att utveckla och sprida de vidare i organisationen. Det kan handla om samarbetsstrukturer, vilka kanaler för att sprida information som använts, hur stöd har utformats etc.

✦ **Bevara de samverkansstrukturer som etablerats**

Inom alla sektorer ser vi att samverkan med externa aktörer har stärkts under pandemin. Ett stort förtroende har byggts upp mellan externa aktörer och regionen. Vår rekommendation är att regionen nu arbetar strategiskt för att bevara relationer som formats och att underhålla nätverk som skapats och/eller stärkts under pandemin. De samverkansstrukturer som byggts upp kan vara en viktig byggsten för att hantera kriser framöver.

✦ **Arbeta för att bygga upp nätverk där det saknas – samla och lyssna in behov**

Samverkan med externa parter har varit en tydlig framgångsfaktor, inte minst inom näringslivssektorn. Däremot har exempelvis kultursektorn inte haft samma organisation och tydliga nätverksstrukturer. Arbeta strategiskt framöver för att bygga upp nätverk där regionen upplever att det saknas, det blir en viktig faktor för att lyssna in behov vid framtida kriser.

✦ **Rigga för att kunna följa upp – ha koll på vilka som fått stöd**

Vid en framtida kris där stödåtgärder sätts in, sätt en tydlig struktur och planera från början för att kunna följa upp och utvärdera de åtgärder som beslutas. När snabba beslut ska tas är det viktigt att sådana strukturer finns med från början. Det är exempelvis viktigt att kunna följa upp och veta vilka som har fått stöd och vilken typ av stöd de har fått.

✦ **Sätt mål för stödåtgärderna**

Denna rekommendation hör samman med den ovan, att rigga för att kunna följa upp. Att sätta mål för stödåtgärderna möjliggör också att stöden kan följas upp. Genom att sätta tydliga mål för olika stödåtgärder eller beskriva önskat resultat av dem i besluten möjliggör regionen för att dessa kan följas upp i ett senare skede när aktuell kris eller omständighet som nödvändiggjort stödåtgärderna är över.

✦ **Viktigt med ekonomiskt stöd – men också viktigt att planera in "mjuka" stödåtgärder**

Som en stödåtgärd för näringslivssektorn sattes en företagsjour in för att möjliggöra för företag att "prata av sig" och få stöd på annat sätt än rent ekonomiskt. Denna typ av "mjuka" stödåtgärder kan vara nog så viktiga som hårda faktorer som rent ekonomiskt stöd under en kris. En typ av företagsjour har också visat sig lyckosam i andra regioner som ingått i vår omvärldsbevakning. Vi rekommenderar att regionen framöver tar inspiration från företagsjouren – en sådan jour hade kanske behövts generellt för alla sektorer?

✦ **Ta fram en plan för hur nästa kris ska hanteras**

Under pandemin saknades en tydlig plan för hur den typen av kriser som drabbar så många verksamheter samtidigt ska hanteras. Behov av en sådan plan har därför tydliggjorts av pandemin. Samtidigt har det också varit omöjligt att förutse denna kris, men det går att lära mycket från det som har vanligt. Vår rekommendation är att ta tillvara på lärdomarna och ta fram en plan för hur framtida kriser ska hanteras inom regionen.